

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2011 – 2013**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Andrea Rákosníková

Historie rozhlasu se zaměřením na uměleckou činnost v rozhlase
za Protektorátu

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Ladislav Vonz

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

**MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES
2011 - 2013**

DIPLOMA THESIS

Andrea Rákosníková

Radio History with a focus on artistic activity on the radio during
the Protectorate

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Mgr. Ladislav Vonz

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15. 3. 2013

Andrea Rákosníková

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala panu Mgr. Ladislavu Vonzovi za vedení práce, za jeho ochotu a vstřícnost. Chtěla bych také poděkovat všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomohli tuto práci dokončit.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá historií rozhlasu a zaměřuje se na uměleckou činnost v období Protektorátu. Převážná část práce se zabývá teoretickou oblastí. Doplnkovým faktorem je kapitola, která se věnuje komparativní analýze uměleckých prvků rozhlasových her v období před válkou a v průběhu války. Analýza má sloužit k zjištění hlavních rozdílů v těchto dvou obdobích.

Klíčové pojmy

Diplomové práce, historie, historie rozhlasu, komparativní analýza, Protektorát Čechy a Morava, rozhlas, rozhlasové vysílání, umělecká činnost, umělecké prvky

Annotation

This thesis deals with the history of radio and focuses on the artistic activity in the Protectorate. Most of the work deals with the theoretical areas. An additional factor is the chapter dedicated to the comparative analysis of the artistic elements of radio plays in the period before the war and during the war. The analysis is intended to identify the major differences in these two periods.

Key words

Artistic activity, artistic elements, comparative analysis, Diploma thesis, history, history of Radio, Protectorate of Bohemia and Moravia, radio, radio broadcast

OBSAH

ÚVOD	9
1 HISTORIE ROZHLASU	10
1.1 Počátky rozhlasu v českých zemích	10
1.1.1 Zahájení pravidelného vysílání	13
1.1.2 Rozhlasová studia	14
1.1.3 Legislativa a koncese	15
1.1.4 Zpravodajství a reportáže	17
1.1.5 Léta 1926 - 1930	19
1.1.6 Třicátá léta	21
1.2 Významné osobnosti rozhlasu	22
1.2.1 Eduard Svoboda	22
1.2.2 Miloš Čtrnáctý	23
1.2.3 Ladislav Šourek	23
1.2.4 Adolf Dobrovolný	24
1.2.5 František Havel	25
1.2.6 Josef Laufer	26
2 ROZHLAS V OBDOBÍ PROTEKTORÁTU	27
3 UMĚLECKÁ ČINNOST V ROZHLASE	32
3.1 Hudba v rozhlase	32
3.1.1 Hudební tělesa v rozhlase	36
3.2 Rozhlas a divadlo	38
3.2.1 Rozhlasová hra	39
3.3 Slovesné umění v rozhlase	43
3.4 Brněnský rozhlas	44
4 UMĚLECKÁ ČINNOST V ROZHLASE ZA PROTEKTORÁTU	48
4.1 Hudba	49
4.2 Slovesné umění	50
4.3 Divadlo	51
4.4 Rozhlasové skeče	53
4.4.1 Hvězdy nad Baltimore	55

4.5 Zahraniční vysílání	56
5 DOPADY PROTEKTORÁTNÍHO UMĚNÍ	58
5.1 Nástin doby	58
5.1.1 Vlasta Burian – Král komiků	59
5.1.2 Čeněk Šlégl	59
5.2 Poválečná situace v rozhlase	60
6 KOMPARATIVNÍ ANALÝZA	61
6.1 Metodika	61
6.2 Umělecké prvky rozhlasových her před válkou	61
6.3 Umělecké prvky rozhlasových her v období války	64
6.4 Srovnání	66
7 SHRUTÍ	68
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	71

ÚVOD

Hromadné sdělovací prostředky jsou v dnešní době součástí lidského života. Noviny, televize a v neposlední řadě rozhlas přináší každý den důležité postřehy a události z domova i ze světa.

Rozhlas byl prvním, ryze auditivním, sdělovacím prostředkem. Postupem let se jeho koncepce, jako hromadného sdělovacího prostředku, měnila.

Tato práce se snaží vrátit do počátků tohoto média a zmapovat první historické kroky jeho vzniku. Jejím cílem není pouhé stručné a věcné konstatování historických faktů. Zaměřuje se také na přiblížení umělecké činnosti v rozhlase. Nejen v době počátků, ale hlavně v období Protektorátu Čechy a Morava. Toto odvětví dějin rozhlasu je pramálo prozkoumanou oblastí. Ve své podstatě se práce také zaměří na umělecké prvky rozhlasových her, jako zástupce všech uměleckých oborů. Určení základních rozdílů uměleckých prvků v rozhlasové hře před válkou a během ní je jedním z hlavních úkolů.

Aktuálnost tohoto tématu je zaručena v každé době, dnes je však aktuální obzvlášť. V letošním roce slaví Český rozhlas své 90. výročí od zahájení pravidelného vysílání.

Metodou, prostřednictvím níž byl vytvářen obsah této práce, bylo převážně studium primárních a sekundárních pramenů. Jako doplňkovou metodou byla zvolena komparativní analýza, s jejíž pomocí byly charakterizovány umělecké prvky rozhlasových her v určených obdobích.

Poznatky, které takto práce přinese, nám dají nahlédnout na historický vývoj rozhlasového média a zároveň nám představí hlavní rozdíly v uměleckých prvcích rozhlasových her v prvních desetiletích rozhlasového vysílání. Výsledky mají přinést nový pohled na celé mapované období a na umění v rozhlase jako na celek.

Každý si uvědomuje, že tu rozhlas je. Je součástí každodenního života běžných lidí. Málokdo se však zajímá o jeho historii, o to, co bylo v době, kdy se začalo pravidelně vysílat. Prvním studiem byl obyčejný stan, který byl ke všemu vypůjčený. Každý si určitě rád poslechne nějaké to umělecké dílo, které rozhlas interpretuje, ale už neví, jak dlouho trvalo zformovat ho do této podoby.

1 HISTORIE ROZHLASU

Počátek 20. století je úzce spjat s vývojem techniky a různých technologií. Právě díky technickému pokroku se mohla začít rozvíjet i takzvaná masová média. Mezi tato média se řadí televize, film, video a v neposlední řadě také rozhlas.

Rozhlas se řadí mezi hromadné sdělovací prostředky. Je to čistě elektronické, auditivní médium přinášející informace a zábavu. Rozhlas můžeme přesněji definovat jako „*médium masové komunikace schopné přenosu zvukových sdělení.*“¹

Do první třetiny 20. století se datuje zahájení pravidelného rozhlasového vysílání. Poprvé se začalo pravidelně vysílat v Americe, v Pittsburgu 2. listopadu 1920.² Jen o dva roky déle, v roce 1922 své vysílání začala anglická BBC (tehdy British Broadcasting Company). Struktura jejich vysílání se později stala vzorem pro ostatní evropské rozhlasové stanice. Následně po vzniku BBC začaly pravidelně vysílat i další státy Evropy.³

Dvacátá léta 20. století znamenala pro rozhlas dobu experimentu. Ve třicátých letech ale začínalo mít rozhlasové vysílání svoji váhu. Stalo se konkurentem tištěných médií, které byly doposud jediným masovým médiem přinášejícím informace a zábavu. Později byl objeven i další rozměr, ve kterém mohl rozhlas konkurovat novinám. Bylo to odvětví politické. Převážně pak politická propaganda, kterou velmi umě využívaly totalitářské státy a režimy.⁴

1.1 Počátky rozhlasu v českých zemích

Již před první světovou válkou se v českých zemích uskutečnily počáteční pokusy s radiotelegrafií a radiotelefonii. Za touto snahou stáli odborníci z pražské České

---

¹ ŠMÍD, M. *Stručný slovníček elektronických médií*. [on-line]. 1995 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://tucnak.fsv.cuni.cz/~smid./doc/SLFIN.rtf>

² VERNER, P. *Mediální výchova průřezové téma*. 1. vydání. Úvaly: Albra, 2007. ISBN 978-80-7361-042-5.

³ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

⁴ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010 ISBN 978-80-7367-698-8

vysoké školy technické. Veřejné předvedení radiotelegrafie se na našem území poprvé uskutečnilo v roce 1908 v rámci Obchodní a průmyslové výstavy v Praze.⁵

První světová válka znamenala zákaz k dalšímu experimentování. V době vzniku samostatného Československa se na našem území nacházela pouze jedna zastaralá vojenská vysílačka v Moravské Ostravě a také přijímací stanice na chebském letišti. Vysílačka neměla příliš dlouhý dosah, proto nebyl stát v dostačujícím spojení se zahraničím. Jedním z hlavních úkolů se stalo vybudovat novou telefonní a telegrafní síť, která byla během války zničena. Při vybudování komunikační sítě byl důležitý objev bezdrátového spojení. Nejprve se zavedla bezdrátová telegrafie, tedy radiotelegrafie. Později se přidal i bezdrátový přenos řeči, radiotelefonie.

Poválečné radiofonní pokusy zahájila skupina nadšenců společně s radiotechnickou laboratoří profesora České techniky dr. A. Žáčka a vojenských techniků Stálé vojenské radiostanice I/1. Stanice byla sestavena v roce 1918 a nacházela se na pražském Petříně. Stanice podle zákona podléhala vojsku, a proto byla obsluhována stálou vojenskou posádkou. V roce 1919 se vysílací stanice přestěhovala do sklepení rozhledny. Její vybavení bylo doplněno o novou anténu, díky níž se přijímaly a vysílaly zprávy.⁶

Právě díky této anténě se na Petříně mohlo uskutečnit první radiotelefonické vysílání mluveného slova. Tento pokus se plně zdařil. Později se původní francouzská vysílačka vyměnila za nový elektronkový model od firmy Telefunken. Byla daleko výkonnější a do provozu byla uvedena v červenci 1920. Československá vysílací stanice tak dokázala, že budoucnost vysílání je v elektronkových vysílačích, které se od té doby započaly využívat jak u nás, tak i ve světě.

Díky právě této stanici se mohlo uskutečnit i druhé pokusné vysílání slova a hudby u nás. V éteru zněl hodinový pořad k příležitosti oslav druhého výročí samostatné Československé republiky 28. října 1920.⁷

Rok 1920 byl důležitý i z legislativního hlediska. Ministerská rada rozhodla, že všechna radiotelegrafie, která nesouvisí s armádním sektorem, bude převedena do

---

⁵ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁶ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁷ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

kompetence ministerstva pošt a telegrafů. Později v listopadu 1920 vznikl Úřad pro správu pošt, telegrafů a telefonů. Také se začala budovat síť civilních radiotelegrafních stanic.⁸

V roce 1922 se v pražské Stromovce konala zemědělská výstava. Právě v jejím průběhu se uskutečnil třetí zdařený pokus o vysílání a zároveň první hromadný poslech. Lidé si mohli poslechnout koncerty vojenské hudby či hudbu pouštěnou z gramofonových desek a to dvakrát za den. Návštěvníci akce byli z tohoto způsobu interpretace hudby nadšeni. Přenos hudby byl nejen velmi kvalitním lákadlem a hlavní atrakcí výstavy, zároveň šlo o výbornou propagaci nového vynálezu.⁹

Na jaře 1923 začalo ministerstvo pošt a telegrafů podnikat kroky i v legislativní sféře. Ustanovením zákona č. 60 z 23. března 1923¹⁰ se provozování radiofonie stalo výhradním právem státu, státním monopolem. Soukromé společnosti mohly vysílat jen na základě udělené koncese. Povolení bylo vydáno po tvrdé kontrole ministerstvem průmyslu, obchodu a živností. Tímto zákonem byl položen základní legislativní rámec činnosti rozhlasu.

Dalším mezníkem v rozhlasovém vysílání se stal první pokus, při kterém byl přenášen koncert. Tento radiofonický koncert se uskutečnil 29. března 1923 v budově ministerstva pošt a telegrafů na Smíchově. Radiopřijímač pro tuto příležitost půjčila firma Radioslavia. Vysílání se zaměřilo na ukázky instrumentální hudby a zpěvu. Interpreti se nacházeli v kbelském studiu, u mikrofonů se vystřídali dobrovolníci z řad zaměstnanců pošty. Podruhé se radiofonický koncert uskutečnil v květnu 1923. Tento koncert byl veřejný a doplňoval odborné přenášky o radiotelefonii.¹¹

Zájem o vysílání projevil na začátku roku 1923 dvě skupiny. Každá měla jiný záměr. První bylo sdružení podnikatelů kolem továrny vyrábějící rozhlasové přijímače Radioslavia, kterou řídil tou dobou Ladislav Šourek.

Zástupcem druhé skupiny byl Eduard Svoboda, který vyvinul impuls k vytvoření soukromé rozhlasové společnosti. Snažil se využít všech poznatků, které získal při své

---

⁸ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

⁹ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹⁰ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8

¹¹ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

cestě do Spojených států amerických. K podpoře svého snažení potřeboval dvě věci, finance, jimiž neoplýval a pomoc při stavbě programové skladby, se kterou neměl žádné zkušenosti. Oslovil Miloše Čtrnáctého, který měl již v této oblasti zkušenosti. Měl nejen výborné organizační schopnosti, ale pro Svobodu bylo klíčové, že jeho nový společník je ve výboru Spolku českých žurnalistů.¹² Očekával, že bude mít podporu žurnalistů, doufal, že mu vypomohou nejen finančně, ale také formou psané reklamy.

Největší překážkou se nakonec stala spolupráce mezi Radioslavií a skupinou kolem Eduarda Svobody. Oba tito průkopníci rozhlasového vysílání měli své podmínky a chtěli sami za sebe získat koncesi na vysílání. Radioslavie požadovala většinu kapitálového zastoupení, která činila 51 %. Rozhodla se zvýšit kmenový kapitál o pětinasobek, z 100 000 Kč na 500 000 Kč. Svoboda a Čtrnáctý, tak měli složit výši kapitálu odpovídající jejich procentnímu zastoupení. Jednalo se o 245 000 Kč, které odpovídaly 49 %. Tato částka byla pro oba velmi vysoká. Snažili se ji získat od členů Spolku českých žurnalistů. U nich neuspěli. Čtrnáctý si nakonec požadovanou částku vypůjčil a ta byla složena u Pražské úvěrní banky v termínu.¹³

1.1.1 Zahájení pravidelného vysílání

Zahájení pravidelného rozhlasového vysílání již nic nebránilo. Na jaře roku 1923 byly uceleny všechny základní podmínky, které umožňovaly začít vysílat.

První pravidelné rozhlasové vysílání na našem území bylo zahájeno 18. května 1923 ve 20.15 hodin ve Kbelích u Prahy¹⁴. Stanice se tehdy nacházela v malém dřevěném domku, do kterého se vešli pouze dva techničtí pracovníci. Programovým pracovníkům a účinkujícím sloužil k práci stan, zapůjčený od instituce Prázdňinová péče o mládež.

První přenos programu byl vysílán v kině Sanssouci, které patřilo Spolku českých žurnalistů. Tam ho monitoroval M. Čtrnáctý a skupina posluchačů. Celé

---

¹² Spolek českých žurnalistů byl založen roku 1877 z podnětu českých novinářů a měl sloužit jako podpůrná penzijní novinářská organizace. Později jako organizace profesní a částečně odborová. JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹³ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹⁴ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

vysílání odposlouchávaly z radiopřijímače zapůjčeného Radioslavií. Tento přijímač byl dále napojen na osm reproduktorů. Celé vysílání zahájil technik Vlach písmenem „áááá“,¹⁵ to ještě v rámci ladění. Následně se ozvala do éteru slova: „Halo-haló-zde radiostanice O. K. P. Kbely u Prahy, prozatímní vysílací stanice Radiojournalu, která vysílá na vlně 1025 m zprávy a program.“¹⁶ Následovalo hlášení o podrobnostech programu a rozloučení pozdravem „Na slyšenou“¹⁷.

Následujícího dne, 19. května 1923, bylo pravidelné rozhlasové vysílání přijato Národní politikou poměrně chladně. Tisk se spíše věnoval technické stránce věci, aniž by si uvědomoval jeho společenskou hodnotu.

Na základě dohody Radioslavie a skupiny kolem E. Svobody vznikla 7. června 1923 společnost Radiojournal.¹⁸ E. Svoboda se stal technickým ředitelem a jeho společník M. Čtrnáctý se ujal postu programového ředitele. Radiojournal byl čistě soukromou společností. Její kanceláře se nacházely v budově Radioslavie na Národní třídě, měla zde být vybudována i vysílací studia. Z tohoto plánu později sešlo.

1.1.2 Rozhlasová studia

Prvním oficiálním rozhlasovým studiem byl tedy již zmíněný skautský stan ve Kbelích. Pro každodenní vysílání se tyto prostory moc nehodily, proto byly začátky vysílání velmi obtížné. Slovesné a hudební pořady se z těchto prostor velmi špatně přenášely. Kbely byly příliš daleko od hlavního kulturního dění a dopravní spojení s těmito místy bylo poměrně nelehké a spletité. První účinkující se jen velmi ztěžka dostávaly ke svým výstupům.

Nepříznivé podmínky donutily tvůrce vysílání, aby se po nějakém čase z prvního studia v Kbelích přesunuli do nových prostor. Učinili tak v prosinci 1924. Celé studio se přestěhovalo do vybavenějších místností Poštovní nákupny na Fochově třídě 58 (dnešní

---

¹⁵ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 22. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹⁶ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 22. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹⁷ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 22. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹⁸ Celý firemní název byl Radiojournal, společnost s r. o.. Název je odvozen ze spojení dvou hlavních podílníků, jimiž byli Radioslavie a žurnalisté (novináři). Později přijala společnost název Radiojournal, československé zpravodajství radiofonické.

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

Vinohradská třída v Praze). V té době již bylo vysílání celodenní. Studio tím i získalo lepší dostupnost a odpadlo složité a drahé přepravování účinkujících až do Kbel.¹⁹

Ani toto nebylo poslední stěhování rozhlasového studia. Vysílací stanice, která se nacházela stále v Kbelech, se k vysílání používala do února 1925. Její roli poté začala plnit vysílací stanice ve Strašnicích. Tomuto vysílači studio v Poštovní nákupně zcela nevyhovovalo, proto vedení Radiojournalu rozhodlo o dalším přemístění. Během jedné noci se celé studio v březnu 1925 přestěhovalo do čerstvě dostavěné budovy nakladatelství Orbis na Fochově třídě 62. Nové prostory měly celkově lepší technické zázemí, byly prostornější s dobrou akustikou. Z těchto prostor vysílal Radiojournal pár let, kdy v roce 1933 natrvalo přesídlil do budovy na také na Fochově třídě (Vinohradská třída 12). V současné době je zde stále sídlo Českého rozhlasu.²⁰

Již od prvního pravidelného vysílání se stalo tradicí ohlašování a odhlašování celého programu. V počátku se o tohoto úkolu zhostili Vlach a Jandl, kteří pracovali jako technici. Později tento úkol přijala stenotypistka Emilie Tučková. V lednu roku 1924 spojuje své jméno s Radiojournalem Adolf Dobrovolný. Tento muž se stal prvním rozhlasovým hlasatelem na profesionální úrovni. Až v lednu 1925 se stal stálým hlasatelem Radiojournalu. Mezi jeho úkoly nepatřilo pouze ohlašování různých vystoupení, sám se také angažoval. Předčítal prózu i poezii. V případě, že zde byl nějaký zádrhel v programu, sáhl do své osobní pojízdné knihovny, kterou měl stále při sobě.²¹

1.1.3 Legislativa a koncese

Každá společnost musí mít své podnikání podložené i zákony. Proto si i veřejné rozhlasové vysílání žádalo své úpravy v legislativě. Zákonná norma pro vysílání rozhlasu byla kodifikována až po zahájení pravidelného vysílání, a to na jaře 1924.

---

¹⁹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

²⁰ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

²¹ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

Obsahovala podmínky, díky nimž mohli společnosti získat koncesi k vysílání. Zároveň obsahovala i podmínky, které byly nutné k udělení posluchačské koncese. Prakticky se jednalo o právní vliv státu na soukromé společnosti, které na něm byly závislé. Získat koncesi k poslechu bylo v té době velmi obtížné. Každý, kdo chtěl být posluchačem, musel žádat Ministerstvo pošt a telegrafů. Ministerstvo ovlivňovalo celý tento proces²². Kdo chtěl získat koncesi k poslechu, musel nejprve: „*podat žádost na předepsaném tiskopise, předložit k ní domovský list a vysvědčení zachovalosti. Radiožurnál, u něhož se žádost podávala, připsal na ni, jaký typ přijímače bude žadateli dodán, a postoupil ji se všemi doklady ministerstvu pošt a telegrafů. To zavedlo „kádrování“ uchazeče. Dalo prověřit jeho bezúhonnost a politickou příslušnost. To trvalo dva, tři měsíce. Pak koncesi udělili – nebo neudělili*“.²³

Na dodávku a zřizování rozhlasových přijímačů měl výhradní monopol Radiojournal. Podzim 1923 přinášel čím dál více žadatelů o koncesi k poslechu, proto Radiojournal přijal jistá opatření, která museli žadatelé plnit. Jelikož v té době nebylo vydáno státní nařízení, rozhodoval o udělení koncese Radiojournal za těchto podmínek. První podmínkou bylo: „*přijímací stanice musí být používána pouze pro přijímání programu Radiojournalu*“.²⁴ Druhá podmínka říkala, že: „*posluchač zaplatí poštovní a telegrafní správě uznávací poplatek 60 Kč ročně a radiové společnosti bude platit poplatek 100 Kč měsíčně*“.²⁵

Bylo vydáno pouze pár desítek koncesí, přesně 47. Pro dané podmínky si nemohla spousta lidí radiopřijímač²⁶ spolu s poplatky dovolit. Mnozí raději poslouchali rozhlas bez koncese. Mnoho radiopřijímačů bylo vyráběno samotnými posluchači doma. Tyto praktiky byly však trestány, dotyčný mohl strávit až rok ve vězení. V následujících letech byly poplatky postupně snižovány. Byl i zjednodušen způsob, jakým se licence udělovaly. V roce 1925 byl zaveden jediný poplatek, který činil 20 Kč.

---

²² JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

²³ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 28. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

²⁴ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 28. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

²⁵ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 28. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

²⁶ Cena se pohybovala kolem 7-9 tisíc korun
BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

Následující rok byl snížen na 10 Kč. Postupně se začaly počty koncesionářů zvyšovat²⁷, jelikož se rozhlas stal oblíbeným médiem.²⁸

I přes to, že se Radiojournal snažil v prvních letech nalézt další zdroje příjmů, bohužel hospodaření společnosti v roce 1923 skončilo deficitem. Jejich výdaje přesáhly o víc než 80 000 Kč příjmy. Bylo nutné přijmout určitá opatření. Radiojournal se začal propagovat, kde jen mohl. Využíval různých výstav a dokonce půjčoval radiopřijímače zdarma. Ani to však nepomohlo zlepšit finanční situaci. Došlo proto na reorganizaci celého podniku. Důsledkem této akce bylo, že Radiojournal získal nového podílníka, jímž byl stát. Ten měl nově podíl ve výši 51 %. Spojení byli prostřednictvím státního podniku Československá pošta. Nadpoloviční většinou si stát zajistil větší rozhodovací možnost v rámci celého fungování rozhlasového vysílání. Nejen, že vydával a prodlužoval licence, ale také uplatňoval právo cenzury, ovlivňoval podobu vysílací sítě a základní finanční sféru.²⁹

1.1.4 Zpravodajství a reportáže

První koncepce Radiojournalu počítala s myšlenkou, že stanice bude šířit na prvním místě zpravodajství a hudba bude mít jen doplňkový charakter. V počátcích vysílání to bylo naopak. Rozhlas vysílal převážně kulturní a zábavné programy, které měly za úkol osvětu a pobavení. Zpravodajství a zprávy z burzy měl jen malý význam v celém programu. Snažili se pouze upoutat pozornost podnikatelů a obchodníků, kteří mohli mít o rozhlas zájem z obchodního hlediska. Od konce června 1923 hlásil Radiojournal denně předpověď počasí a zprávy ze sportu. Rok 1924 přinesl pravidelné přednášky.³⁰ Zpravodajství se začalo také postupně rozvíjet. Již v dubnu 1924 započal Radiojournal spolupráci s Československou tiskovou kanceláří. Tato spolupráce vznikla

---

²⁷ V roce 1924 bylo již 1 564 koncesionářů, v roce 1930 bylo 315 241 koncesionářů a v roce 1937 se jejich počet blížil k milionu, 972 694 koncesionářů

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

²⁸ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.)

²⁹ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

³⁰ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

na přání státu. Zprávy byly do radia dodávány telefonicky a v nepřepsané formě interpretovány publiku. Později je přenášely přímo z budovy Československé tiskové kanceláře. Zprávy byly psané složitým jazykem, a proto zcela nevhodné pro rozhlasové vysílání. Radiojournal za takovéto zpravodajství často sklízel nemalou kritiku. Pozdější zpravodajství již nebylo takto statické a začalo hrát v rozhlase novou zajímavější roli. Rozhlasoví tvůrci se snažili co nevíce přiblížit dění svým posluchačům. Začala se rozvíjet rozhlasová reportáž. Prvním neumělým pokusem o reportáž byl přenos ze slavnostního pokládání základního kamene k budově Českého vysokého učení technického. V srpnu 1924 se uskutečnil první pokus o sportovní rozhlasovou reportáž. Přenášen byl boxerský zápas. Celé klání komentoval Adolf Dobrovolný z rozhlasového studia, kterému vše telefonoval ze stadionu Jiří Hojer. S rozvojem rozhlasové reportáže je spojeno jméno Františka Havla, který byl první hlasatel-reportér za mikrofonem. Nepředčítal již předem připravené texty, musel být sám pohotový a výřečný. Do dějin rozhlasu se vepsal reportážemi z VIII. všesokolského sletu v Praze.³¹

Významným prvenství v Evropě byla pro rozhlas první sportovní reportáž, jejíž přenos ne uskutečnil 3. října 1926 na Letné.³² Na fotbalové utkání mezi Slavii a maďarskou Hungarií nedorazil redaktor Byk. Rozhlasoví tvůrci na poslední chvíli sehnali Josefa Laufera, který byl novinář a v té době také funkcionář pražské Slávie. Jeho odborný výklad v průběhu utkání se posluchačům velmi líbil. Po tomto úspěchu nadále J. Laufer spolupracoval s rozhlasem. Následně se stal úspěšným reportérem. Velmi propagoval fotbal, kterému opravdu rozuměl. A právě i díky němu se rozhlas stal masovou záležitostí.³³

---

³¹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

³² BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

³³ KOVAŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky I. Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 – 1938)*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 1982.

1.1.5 Léta 1926 - 1929

Léta 1926 až 1929 se nesou ve znamení stabilizace a rozvoje rozhlasu. Radiojournalu se v té době podařilo vylepšit ekonomickou situaci a celé vysílání se začalo pomalu zdokonalovat a profesionalizovat. Vysílání teď bylo možné poslouchat po celé republice.

Koncem prosince 1926 přišel rozhlas s novým přínosným vynálezem. Začal vysílat simultánně. Tento nový způsob přenosu spočíval v tom, že vysílání jednoho rozhlasu bylo přenášeno po meziměstské telefonní lince³⁴ do druhé rozhlasové stanice nebo i několika stanic, které signál nejprve zesílily a později vysílaly dále.³⁵

První simultánní přenos v Československu, a zároveň i ve střední Evropě, byl uskutečněn 24. prosince 1926 mezi studií v Praze a v Brně. Posluchači tento přenos dostali jako dárek k Vánocům. Později se k simultánnímu přenosu přidala v roce 1927 studia v Bratislavě a v Košicích. Jako poslední bylo připojeno v červenci 1929 studio v Moravské Ostravě. Tento typ vysílání zapříčinil nárůst posluchačů jednotlivých stanic, celý stát byl nyní rozhlasem propojen. Každá část země mohla tímto způsobem přiblížit svůj způsob života.³⁶

Simultánní rozhlasové vysílání brzy také překročilo hranice státu. Byl základem pro mezinárodní výměnu programů. Na tomto základu vznikla mezinárodní soustava rozhlasů ve střední Evropě. Radiojournal se ke středoevropskému simultánnímu vysílání přidal 15. března 1927, kdy proběhl přenos koncertu ze Smetanovy síně. Tato spolupráce byla i nadále rozšiřována. Vznikly i tematické národní večery a byly vysílány všemi stanicemi zároveň.³⁷

Rozhlas se stal významnou vzdělávací institucí. Druhá polovina 20. let přinesla posluchačům i rozhlas specializované, které byly určeny pro určitou cílovou skupinu posluchačů. K tomuto počínu také přispěly dobře se rozvíjející technické podmínky.

---

³⁴ Později k tomuto účelu sloužily specializované podzemní linky likvidující pozemní atmosférické vlivy JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

³⁵ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

³⁶ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

³⁷ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

Jako první začal vysílat 3. ledna 1926 Zemědělský rozhlas³⁸. Myšlenka na vysílání vznikla již rok předtím. Celé vysílání bylo určené pro zemědělce, kterým vtipnou formou byly sdělovány konkrétní problémy ze zemědělství. Přípravu programu prováděl zvláštní výbor agrární strany. Radiojournal neměl pramalý vliv na toto vysílání, jelikož stát byl většinovým podílníkem. Vysílání mělo spojit město s vesnicí. Tento druh vysílání si brzy našel své fanoušky. Bylo to způsobeno hned několika faktory najednou. V programu byla zajímavá dobře zpracovaná témata a také čas, ve kterém Zemědělský rozhlas byl vhodný pro mnoho posluchačů. Program byl připravován pro diváky a přinášel jim spoustu zajímavých a užitečných informací. Jednalo se jak o monologická vystoupení, tak i dialogy. Mezi ty nejoblíbenější patřily dialogy sousedů Brázdy a Rákose. Tento způsob dialogu byl pro posluchače přijatelnější a poučnější než zdoluhavé nudné přednášky o zemědělských problémech. Díky způsobu svého vysílání, do kterého zapojoval i hudební složku, se stal Zemědělský rozhlas velmi populární po celém území státu. Nabízel také to, co Radiojournal doposud svým posluchačům nedával. Byl oblíbený na vesnici i ve městě.³⁹

Dalším odborným rozhlasem, který vznikl po vzoru Zemědělského rozhlasu, byl Dělnický rozhlas. S vysíláním začal 26. září 1926, ale přípravy k němu započaly již v roce předešlém. Politicky byl Dělnický rozhlas ovládán stranou národně socialistickou a sociálně demokratickou stranou. Navenek se snažil působit jako organizace bez politické příslušnosti. Celý program byl koncipován jako osvětový. Vzdělávací okruhy se střádaly s těmi kulturními, vše se vytvářelo pro posluchače v jeho nejlepším zájmu. Na rozdíl od zemědělského rozhlasu nepoužíval dělnický rozhlas rozličné publicistické žánry. Spokojil se s pouhým zpravodajstvím a přednáškami.⁴⁰

Třetím odborným rozhlasem byl Rozhlas pro průmysl obchod a živnosti, který začal vysílat 14. března 1927. I tento rozhlas, jako dva předchozí, byl veden odborníky, ale jeho vysílání ani zdaleka nedosáhlo jejich úrovně. Celý program byl věnován zpravodajství a přednáškám, které se zabývaly obchodní a právní tematikou.⁴¹

---

³⁸ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

³⁹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. str. 181 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

⁴⁰ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 88-90 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁴¹ KOVAŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky I. Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 – 1938)*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 1982.

Své místo ve vysílání našly také ženy a děti. Děti se prostřednictvím Školského rozhlasu mohl potkat s významnými osobnostmi z prostředí vědy a kultury.

1.1.6 Třicátá léta

Do třicátých let vstupuje Radiojournal jako uznávaná a respektovaná společnost. Ve svém vysílání preferoval funkci politicko-výchovnou, protože se vše začalo pomalu ale jistě politizovat. Politika se objevila dokonce i v kulturních programech. Za necelá dvě desetiletí si rozhlas vydobyl určitý post ve společenském žebříčku. Strhával na sebe nejen určitou pozornost, zároveň byl také velmi váženou autoritou mezi ostatními typy médií i mezi posluchači. Toto se odráželo i na stoupajícím počtu koncesionářů. Rozvoj rozhlasového vysílání také zlepšily technické pokroky. Kvalita přenosů se stále zlepšovala a jejich obsah nabýval na atraktivnosti. Největším přínosem té doby je bezesporu vynález záznamové techniky. Byl to velmi významný pokrok. V počátcích se záznam prováděl na voskovanou fólii, později na povlakovou desku s želatinovým povrchem, který byl později nanesen na hliníkovou fólii. Záznam bylo možné poslechnout v dobré kvalitě pouze jednou. V roce 1935 byl zprovozněn blatnerfon⁴², pomocí něhož se nahrávalo na ocelový pás. Jednalo se o záznam prostřednictvím magnetizace.⁴³

Podobně jako další evropské země začíná i československý Radiojournal vysílat ve třicátých letech na krátkých vlnách. Jednalo se především o snahu přitáhnout také zahraniční posluchače.

V posledních letech před druhou světovou válkou se začala ve zpravodajství více řešit politická situace, a to nejen ve státě, ale i v okolních zemích. Rozhlas se zaměřoval převážně na osvětu, která byla důležitá s blížící se hrozbou války. V rozhlase si lidé mohli poslechnout státní autority, které je informovaly a zároveň jim i poradily. V roce 1938 sehrál rozhlas i důležitou roli v rámci mobilizace.⁴⁴

---

⁴² Předchůdce dnešního magnetofonu

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁴³ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁴⁴ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

1.2 Významné osobnosti rozhlasu

1.2.1 Eduard Svoboda

Elektrotechnik a spoluzakladatel československého rozhlasu ing. Eduard Svoboda se narodil 18. září 1878 v Ivanovicích u Brna. Vystudoval nejprve gymnázium a později Ingenieurschule v Sasku.

Jeho původní podnikatelské plány se spojovaly s oblastí filmu. Vlastnil jednu z prvních půjčoven v Československu. V letech 1921 až 1922 pobýval v USA, kde zkoumal možnosti rozhlasu. Po návratu do Československa započal se snahou zahájit rozhlasové vysílání i zde. V té době se profesně spojil s novinářem M. Čtrnáctým, s nímž zažádal v roce 1922 o udělení koncese k rozhlasovému vysílání. Povolení získali až po spojení s Radioslavií. Následně vzniká společnost Radiojournal, kde Svoboda zaujímá post člena jednatelského sboru (1923 – 1940). Zároveň se také stává do roku 1945 technickým ředitelem.

K jeho největším zásluhám bezesporu patří snahy o vysílání rozhlasu v ČSR. Zaměřoval se na modernizaci techniky, její bezpodmínečnou kvalitu a následné založení nových rozhlasových stanic. Byl ochotný dělat i pomocné práce, když v počátcích vysílání byli k dispozici pouze dva technici. Jeho vedení se podepsalo na atmosféře v technice. Vychovával nové techniky a vštěpoval jim zásady obětavosti a spolupráce. Ani nedostatek financí nezabránil, aby se rozhlas neocítl na čele evropských snah.⁴⁵

Podporoval také protihitlerovské ilegální vysílání. Za války se však do odboje neangažoval. Později mu to bylo i vyčítáno.

Eduard Svoboda zemřel v roce 1958, přesný den není v žádných dostupných materiálech uveden.⁴⁶

---

⁴⁵ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

⁴⁶ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992
JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*.

1.2.2 Miloš Čtrnáctý

Novinář, publicista a prozaik Miloš Čtrnáctý se narodil 24. února 1882 v Kralupech nad Vltavou. V době studií navštěvoval Gymnázium v Praze v Žitné ulici, kde jako jeho učitel působil A. Jirásek a spolu s ním studoval J. Hašek. Vychodil abiturientský kurz a poté byl zaměstnán rok zaměstnán ve smíchovské záložně. Následně odcestoval do Berlína, kde si osvojit psaní německé korespondence.

V roce 1902 nastoupil do časopisu Čas a od té doby se až do smrti věnoval novinářině. I v době, kdy působil v rozhlase a divadle. Prosazoval pozdně romantické, obrozenecké tradice a tíhnul ke kulturní osvětě.

V roce 1919 se začal aktivně angažovat v dramatických událostech, které souvisely s politikou. Spolu s R. Deylem starším byl jedním z hlavních účastníků při zabrání Stavovského divadla.

Roku 1922 započala jeho spolupráce s Eduardem Svobodou. Ten se na něj obrátil s myšlenkou zahájení rozhlasového vysílání v Československu. Společně podávají žádost o udělení koncese na vysílací licenci. Následně se společností Radioslavia zakládají firmu Radiojournal. V té byl po dlouhou dobu členem Jednatelského sboru, až do roku 1940. V letech 1923 až 1927 také zastával funkci programového ředitele.⁴⁷

I přes nedostatečnou technickou vybavenost dokázal přinášet posluchačům kvalitní program na vysoké úrovni. V roce 1923 začal s vydáváním rozhlasového věstníku, kterého se stal i prvním šéfredaktorem. Zasloužil se i o rozvoj zpravodajství, když roku 1924 zapojuje do vysílání relace čtených zpráv České tiskové kanceláře.

M. Čtrnáctý patří k nevýznamnějším průkopníkům rozhlasového vysílání v českých zemích. Umírá 20. dubna 1970 v Praze.⁴⁸

1.2.3 Ladislav Šourek

Třetí osobou, která se velmi zasloužila o rozvoj rozhlasu v Čechách a také na Slovensku, byl Ladislav Šourek.

---

⁴⁷ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

⁴⁸ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

Narodil se 20. září 1880 v Praze. Nejprve vychodil gymnázium v pražské Křemencově ulici, později v letech 1898 až 1902 studoval na právnické fakultě v Praze. V roce 1904 mu byl po dvouleté praxi udělen titul doktor práv.

Byl ředitelem a členem správní rady Radioslavie, kterou zastupoval při jednáních o udělení vysílací licence. V čele společnosti stál v letech 1925 až 1939, kdy je vystřídán J. Dobiášem. Stále však zůstává členem jednatelského sboru.

Ve své funkci dokázal rozhlas provést svízelnými okamžiky. Překonal politická napětí a zachoval jeho poměrnou nezávislost. V době hospodářské krize dokázal zabezpečit zaměstnance ve všech sférách.

Předtím, než se stal jedním z čelních představitelů rozhlasu, angažoval se převážně v právní a bankovní sféře. Pracoval jako advokátní koncipient. V Živnostenské bance se vypracoval až na post ředitele. Zastupoval ji v několika správních radách obchodních i průmyslových obchodů a vedl významná zahraniční jednání. V roce 1917 byl obžalován za zločin proti vojenské moci. Ještě toho roku byl osvobozen. V roce 1919 se stává ředitelem odboru Pragobanky a po nedlouhý čas zastupuje jejího vrchního ředitele. Rok 1921 pro něj znamená další změnu zaměstnání, nastupuje na Ministerstvo zahraničních věcí, kde figuruje jako poradce. Dva roky stráví jako delegát ve Francii.

K jeho zásluhám o rozhlas lze také přičíst jeho podíl na založení Mezinárodní radiofonické unie v Ženevě.

L. Šourek umírá 17. září 1959 v Praze.⁴⁹

1.2.4 Adolf Dobrovolný

Herec a režisér A. Dobrovolný byl prvním hlasatelem a interpretem mluveného slova Československého rozhlasu. Narodil se 8. května 1869 v Postoloprtech. Kde studoval, není bohužel známo.

V Českém rozhlase začal působit v roce 1924 jako hlasatel, moderátor, recitátor. Své výstupy si také sám připravoval. Moderoval přímé přenosy koncertů, divadelních představení a různých slavnostních příležitostí, které rozhlas svým posluchačům přinášel. Provedl i komentář prvního sportovního přenosu. Telefonem mu bylo

---

⁴⁹ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

popisováno, co se během onoho boxerského zápasu roku 1924 děje a on vše líčil do mikrofonu. V letech 1931 až 1934 funguje v programovém provozu.

I v zahraničí byl dáván za příklad jako výborný hlasatel. Jeho mluvní projev dokázal připoutat všechny posluchače. Používal vybraného jazyka a byl mistrem artikulace. Těmito přednostmi ovlivnil rozvoj publicistických rozhlasových žánrů.

Než začal pracovat v rozhlase, živil se jako herec a režisér. Působil v divadlech v Plzni, Lublani, na pražských Vinohradech a v pražském Kabaretu Lucerna.

A. Dobrovolný umírá 17. ledna 1934 v Praze.⁵⁰

1.2.5 František Havel

František Havel vlastním jménem František Hadraba se narodil 3. září 1877 v pražské části Michle. Byl hercem a rozhlasový hlasatelem. Místo studií není z dostupných materiálů známo. Předtím, než nastoupil do Československého rozhlasu, pracoval jako účetní a knihkupecký praktikant.

V rozhlase působil od roku 1926, kdy byl přijat na doporučení A. Dobrovolného jako druhý hlasatel. Poslední dva roky působení v rozhlase, 1940 až 1941, zastával funkci programového inspektora.⁵¹

Jeho úkolem byla v rozhlasové praxi nejen hlasatelská činnost, ale také recitoval a četl umělecké texty. Jeho hlasový projev byl rozdílný od projevu A. Dobrovolného. Výraz měl spíše komorní a dokázal zdůraznit věcnost sdělení. Na druhé straně mu nebyl cizí ani humor, který uměl směle zakomponovat do své řeči a přizpůsobit daným okolnostem. Díky těmto dovednostem se značně zasloužil o rozvoj reportážního popisu.

Svůj um využil při mnoha reportážích. Účastnil se také v roce 1937 pohřbu prezidenta T. G. Masaryka. A právě na něm bylo i oznámení o konci samostatnosti a počátku okupace 15. 3. 1939.

Působil nejen v rozhlase, věnoval se divadlu, komice a také se objevoval v českých filmech. Angažoval se i v oblasti moderního umění, jež velmi propagoval.

---

⁵⁰ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

⁵¹ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

V roce 1917 zorganizoval pražskou výstavu italských futuristů, která poté nebyla ani zdaleka tou poslední.

F. Havel umírá 27. prosince 1964 v Praze.⁵²

1.2.6 Josef Laufer

Novinář a rozhlasový hlasatel Josef Laufer se narodil 20. dubna 1891 v Praze. V letech 1902 až 1910 vystudoval reálné gymnázium v Praze. Než přišla první světová válka, živil se jako novinář. Přispíval do Hlasu národa, Pražského ilustrovaného kurýra a listu Union. Po vzniku české tiskové kanceláře se stal jejím redaktorem. V letech 1921 až 1938 přispíval do Prager Presse.

V roce 1926 se stal externím spolupracovníkem rozhlasu. Na tomto postu zůstal až do roku 1965. Byl výborným fotbalovým komentátorem a zároveň zakladatelem československé rozhlasové sportovní reportáže. Jeho první komentovaný zápas z roku 1926 se zapsal do dějin československého rozhlasu jako první rozhlasová sportovní reportáž vůbec. Reportoval také z historického utkání Mistrovství světa 1934 mezi Itálií a Československem.

V době druhé světové války musel svoji novinářskou činnost z rasových a národnostních důvodů zastavit. Živil se jako dělník, metař či pojišťovací agent.⁵³

Po válce opět začal fungovat jako redaktor České tiskové kanceláře. I nadále byl externím spolupracovníkem rozhlasu. V 50. letech 20. století již osobně s tvorbou reportáží skončil. Své letité zkušenosti zúročil jako zpravodaj sportovní redakce.

Jeho styl a um se po dlouhou dobu staly nedosažitelným cílem jeho nástupců z řad komentátorů a reportérů. Každý chtěl být jako on a svůj výkon s tím jeho srovnával.

J. Laufer umírá 18. října 1966 v Praze.⁵⁴

---

⁵² BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

⁵³ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. str. 181 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

⁵⁴ BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

2 ROZHLAS V OBDOBÍ PROTEKTORÁTU

Počáteční okupace a následný vznik Protektorátu Čechy a Morava ihned znamenaly změny ve všech sférách státu. Rozhlasu, jako státní instituce, se změny týkaly také.

V průběhu okupace změnil rozhlas název. V prosinci 1938 se začal používat název Česko-Slovenský rozhlas. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se rozhlas přejmenoval na nějaký čas zpět na Radiojournal a 10. června 1939 se stal z Radiojournalu Český rozhlas.⁵⁵

Protektorátní vláda měla rozhodující slovo u všech zásadních výnosů. První období, ve kterém Němci měli nadvládu nad rozhlasem, bylo poměrně pokojné. Němci se prozatím spokojili pouze se zaměstnaneckými změnami a provedli některá technická opatření. Bezprostředně po vzniku Protektorátu obsadili všechny vysílačky na území státu a byl vydán zákaz vysílání do zahraničí. Stanice byly postupně Čechům vraceny zpět, ale s určitými podmínkami ve vysílání. Například brněnská pobočka musela vysílat 30 % programu v němčině. Sami Němci si uvědomovali, jak mocnou zbraní může být rozhlas v rukách nepřítele. Proto byla zavedena velmi nekompromisní cenzura. Vysílalo se ještě převážně česky, proto byli najímáni česky mluvící Němci, kteří kontrolovali, zda česky mluvený program svými texty nepodrývá německou autoritu. Byť jen sebemenší náznak podvratné činnosti, znamenal okamžitý vyřazení z rozhlasu. Zároveň museli rozhlas opustit lidé narijského původu.⁵⁶

Dle rozhodnutí předsedy vlády se od 31. srpna 1939⁵⁷ musely všechny texty a dokumenty předkládat k cenzurní kontrole. Cenzurní oddělení vyhodnocovalo všechny texty, písně a dokonce i projevy ministrů a prezidenta Emila Háchy. Bylo nepřipustné uveřejňovat jakýkoliv předem neschválený text. Každá relace se také musela ohlašovat jak v českém, tak i v německém jazyce. Březen 1940 přinesl další změny. Cenzura byla

---

⁵⁵ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010 ISBN 978-80-7367-698-8

⁵⁶ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁵⁷ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

dále o něco více zpřísněna programovou intendancí v Českém rozhlasu spadající přímo pod Úřad říšského protektora.⁵⁸

Složitější období nastalo, když vzal Protektorát pod své vedení nový zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich. Do funkce nastoupil 28. září 1941. Heydrich se jako protektor ujal funkce již s jasnými plány. Měl předem schválený program, který měl za úkol pomalou, ale intenzivní germanizaci českého národa. Převážně těch, kteří k tomu byli vhodní. Na první pohled nemělo být nic zřejmé, Češi neměli tušit, že ztrácí svoji nezávislost.⁵⁹

Heydrichův příchod se plně podepsal i na funkční samostatnosti Českého rozhlasu, který byl připojen k protektorátnímu vysílání. Byl přidán do skupiny Sendengruppe Böhmen und Mähren a jeho jistina přešla pod Říšskou rozhlasovou společností, kterou ovládalo německé ministerstvo propagandy. Zároveň došlo k přeorganizování celého rozhlasového systému. Celá společnost se tak v únoru 1942 stala pobočkou Říšské rozhlasové společnosti.

Po atentátu na říšského protektora Heydricha se poměry ve společnosti ještě více vyhrotily. Byla omezena některá lidská práva a rozhlas tak převážně sloužil k vyhlašování těchto omezení. V době heydrichiády byly rozhlasem vysílány jména odsouzených a následně popravených občanů Protektorátu. Toto těžké a složité období trvalo až do druhé poloviny roku 1944, kdy se poměry mírně uvolnily. Výsledkem zvolnění bylo, že rozhlas přestal vysílat jména odsouzených. V předchozích letech se rozhlas zaměřoval na propagandistické očerňování různých vrstev obyvatelstva a některých národů. Takovéto štvavé zprávy pomalu z vysílání zmizely.⁶⁰

Organizační struktura celého rozhlasu se postupem let často měnila. Technická struktura vysílačů byla plně integrována do německého říšského systému po vzoru německého vysílání. Rozhlasová síť šířila nejen zpravodajství, ale i nadále publicistiku. Publicistika nebyla tolik hlídaným odvětvím a měla podstatně větší možnosti realizace než zpravodajství. Samozřejmě všechny texty musely projít velmi nesmlouvavou

---

⁵⁸ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

⁵⁹ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁶⁰ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

cenzurou.⁶¹ I nadále vysílaly všechny odborné rozhlasové programy. Jejich program byl stále zaměřen na určité oblasti lidských zájmů. Rozhlas se snažil vzdělávat a vychovávat.

Zpravodajství bylo mnohem více hlídáno. Lidé v Protektorátu byli vlivem opatření izolováni od ostatních zahraničních států. Okolní svět se před nimi uzavíral hranicemi státu a nedostatečné zprávy vedli k naprosté odcizenosti od okolního světa.

Důležitou rozhlasovou roli proto hrálo v době války vysílání z ciziny. Lidé se tak mohli dozvědět více informací a lépe se orientovali v dění za války. Poslech programů z cizích států byl ihned po obsazení Čech přerušen a zakázán. Porušení tohoto zákazu bylo velmi tvrdě a nemilosrdně trestáno. Za poslech zahraničního rozhlasu byla až smrt. Každý rozhlasový přijímač byl označen cedulkou: „*Pamatuj, že poslouchání zahraničního rozhlasu je zakázáno a trestá se kázníci nebo i smrtí.*“⁶²

V Protektorátu bylo možné zachytit několik zahraničních stanic, které vysílaly česky z Ruska, Francie, Anglie a Ameriky. Pro český národ bylo klíčové vysílání z Anglie, jelikož se zde nacházela exilová vláda českého státu. Anglická BBC začala pod názvem Volá Londýn česky vysílat 8. září 1939 projevem Jana Masaryka. Občané protektorátu často nebyli spokojeni s obsahem celého vysílání. Nacisté dokázali velmi dobře rušit vysílací signál. Nejčastěji se informace týkaly postupů zahraničního odboje a zároveň i věcí vojenských. Počátkem července 1939 začalo i pokusné české vysílání z amerického Bostonu. Stanice nesla název Hlas Ameriky. Na těchto vlnách později vysílaly i Voskovec s Werichem. Z Moskvy začalo vysílání v létě 1941 s programem Za národní osvobození.⁶³

I přes to, že byly Čechy v područí Němců se celý rozhlas i nadále vyvíjel jak po technické, tak zpravodajské stránce. Zpravodajství, které doposud prezentovali zaměstnanci České tiskové kanceláře, začali interpretovat hlasatelé z řad rozhlasu.⁶⁴

Konec války se nezadržitelně blížil, ale Pražský rozhlas v roce 1945 i nadále fungoval jako nástroj propagandy. Již v počátcích okupace se utvořily odbojové

---

⁶¹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

⁶² JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 158 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁶³ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

⁶⁴ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

skupiny, které byly proti zabránění jak českých zemí, tak také rozhlasu. Tyto organizované oddíly sehrály jednu z hlavních rolí při Květnovém povstání roku 1945.⁶⁵

V posledních dnech války zvyšovali nacisté bezpečnostní opatření. Rozhlas byl pro ně klíčovým místem, které bylo třeba mít pod kontrolou. Celou budovu rozhlasu hlídaly nepřetržitě ozbrojené stráže. Ilegální skupiny uvnitř budovy pomalu začínali se svojí podvratnou činností. Celá vnitřní německá orientační struktura je pomalu rozebírána. Ze zdí mizí popisy cest v němčině, bez kterých je velmi obtížné se pro vojáky a jednotky SS orientovat. Důležitou roli sehrála také ilegálně vybudovaná krizová komunikační síť, která měla sloužit v případě nutnosti k předávání důležitých informací.

Vše začíná 4. května 1945, kdy jsou v rozhlase obsazena všechna technická pracoviště. Němci se tímto způsobem snažili zamezit záškodníkům, aby prováděli nekalé praktiky a nemohli se tím pokusit ohrozit rozhlas zevnitř. Kolem celé budovy jsou rozmístěni ozbrojené hlídky.

5. květnem je rozpoutána bitva o rozhlas. Vše startuje již začátkem vysílání. Hlasatel Zdeněk Mančal začne vysílání památnými slovy: „*Je sechs hodín*“⁶⁶, dále pak vysílá pouze česky a z rádia znějí zakázané písně. Do budovy jsou nasazeny jednotky SS, které mají zabránit dalšímu českému vysílání. Jak ubíhal čas, napětí se velmi stupňovalo.

Prvotní šok německých jednotek brzy odezněl a ony začaly podnikat další opatření, která měla zabránit dalšímu českému vysílání. 6. května byla budova rozhlasu celý den pod palbou a leteckými útoky. Na budovu bylo svrženo vzdušné torpédo, které napáchalo takové škody, díky nimž se nedalo již dále vysílat. Povstalci si dokázaly poradit a dočasné studio bylo vytvořeno u strašnického vysílače.⁶⁷

7. květen se stal dnem největší německé ofenzivy. Českým občanům přišla na pomoc Ruská osvobozená armáda, Vlasovci.⁶⁸

---

⁶⁵ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁶⁶ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁶⁷ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. str. 175-179. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁶⁸ ČESKÝ ROZHLAS. *Bitva o rozhlas: Rozhlas v květnu 1945*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/bitva/_zprava/rozhlas-v-kvetnu-1945--1054616

8. května se německá armáda všemožně snaží umlčet vysílání Českého rozhlasu. Dále bombarduje hlavní budovu, myslí si, že se z ní nadále vysílá. V 16.00 se německé velení definitivně vzdává.⁶⁹

Rudá armáda se dostává 9. května na okraj Prahy, kterou následně osvobozuje. Rozhlas dostává svolení, aby tuto zprávu vysílal. Ještě tentýž večer je obnoveno rozhlasové vysílání teď již Československého rozhlasu.⁷⁰

Rozhlas svým prvotním vysíláním z 5. května dal bezprostřední podnět k protestu. Jako jediný rozhlas v Evropě nepřestal vysílat ani v těch nejobtížnějších a nejsložitějších chvílích, které ho v posledních dnech Druhé světové války potkaly.⁷¹

---

⁶⁹ČESKÝ ROZHLAS. *Bitva o rozhlas: Čtyři bitvy o Český rozhlas*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/bitva/_zprava/ctyri-dny-bitvy-o-cesky-rozhlas--705055

⁷⁰ČESKÝ ROZHLAS. *Bitva o rozhlas: Čtyři bitvy o Český rozhlas*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/bitva/_zprava/ctyri-dny-bitvy-o-cesky-rozhlas--705055

⁷¹JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

3 UMĚLECKÁ ČINNOST V ROZHLEASE

Vedle zpravodajské složky je důležitou součástí rozhlasového vysílání také složka umělecká. Má za úkol lidi pobavit a v mnoha případech také poučit. V prvních letech vysílání bylo jejím hlavním cílem přitáhnout více posluchačů.

Uměleckou rozhlasovou činnost můžeme rozdělit do několika odvětví. Prvním odvětvím je oblast hudební, která v sobě zahrnuje různé koncerty, ale také obyčejnou hudbu, kterou jsou vyplňována volná místa mezi mluveným slovem. Druhým odvětvím je oblast divadla. Z prvních přenosů divadelních představení se postupně vyvinul i nový druh uměleckého rozhlasového žánru. Vznikla takzvaná rozhlasová hra. V neposlední řadě nesmíme opomenout odvětví slovesného umění a literatury, jejichž prezentace byla důležitou součástí vysílání v prvních letech existence rozhlasu.

Počáteční koncepce rozhlasového vysílání počítala s tím, že primárním složkou vysílání bude zpravodajství a umělecká složka ho bude pouze doplňovat. Opak se stal pravdou. Zpravodajství bylo jen doplňujícím článkem k hudebním a slovesným pořadům, které rozhlas přenášel.⁷²

V prvních letech vysílání si rozhlas kladl za cíl, aby kulturní a umělecký program byl na co nevyšší možné úrovni. Měl dosahovat obrovské kvality a svým způsobem vychovávat vysoce umělecky kulturní národ.⁷³

3. 1 Hudba v rozhlase

Již od začátku rozhlasového vysílání byla hudba jeho nepřitažlivější složkou. Její interpretace dokázala přitáhnout velký počet posluchačů, kteří i přes prvotní špatné technické podmínky byli fascinováni jejím poslechem. Technická stránka přenosů neumožňovala takový kulturní zážitek, jako kdyby posluchač seděl přímo v koncertní

---

⁷² JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁷³ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

síni, ale okouzlení, které bezesporu vyvolávaly, se nedaly přirovnat k ničemu dosud zažitému.⁷⁴

Rozhlas měl být médiem pro všechny kategorie lidí. Tím, že se v něm hrála převážně hudba vážná, se však stal médiem jen pro určitou skupinu posluchačů. Programový ředitel M. Čtrnáctý chtěl, aby program byl co nejkvalitnější a na co nevyšší úrovni, proto se zaměřoval převážně na vážnou hudbu. V počátcích byla hudba interpretována jednotlivými účinkujícími ze studia. Postupně začali účinkující také spolupracovat. Tvořit dua, či v rámci instrumentální hudby tria. Posluchači si mohli vychutnat sólový zpěv renomovaných operních pěvců, kteří postupně začali s rozhlasem spolupracovat. Byli to význační zpěváci z Národního divadla nebo Olomoucké opery.⁷⁵

Neopomenutelnou funkci plnil rozhlas v tom, že umožnil rozvoj hudby, kterou přinášel širokému posluchačskému spektru. Jak již bylo zmíněno, rozhlas měl být pro všechny skupiny posluchačů. V rámci hudebního programu tomu tak nebylo. Posluchači začali být nespokojeni s programem. Chyběly jim zde další hudební žánry, které rozhlas opomíjel. M. Čtrnáctý se těmto tlakům nejprve bránil, ale postupem času musel ustoupit. Slevil z převážného pouštění vážné hudby a v rádiu se tak postupně začaly objevovat i žánry jiné, které posluchači požadovali. Do éteru tak hrála dechová hudba, taneční hudba a dokonce i jazz. I přes tyto ústupky, měl M. Čtrnáctý na mysli, že musí udržet kvalitní program. Kvalita tak byla na prvním místě před ostatním.

Zpočátku nebyla hudba v rádiu přijímána kritikou a odbornou veřejností příliš kladně. Nebyla pro ně na úrovni a neviděli v ní přílišnou budoucnost.⁷⁶

V rámci přenosů hudby, přináší nové možnosti technický rozvoj. Technika začíná být na lepší úrovni, a proto je možné uskutečňovat přímé přenosy z různých hudebních akcí. Zde se také prolíná divadelní a hudební odvětví rozhlasového vysílání. 12. února 1925 je uskutečněn první přenos opery z Národního divadla. Přenášena byla opera Bedřicha Smetany *Dvě vdovy*.⁷⁷

---

⁷⁴ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁷⁵ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁷⁶ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁷⁷ RADIO PRAGUE INTERNET TEAM. *Historie Českého rozhlasu*. . [online] © Copyright 1996-7 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://archiv.radio.cz/doma/radio/historie.html>

Postupně byly živě přenášeny různé koncerty a operní představení z všemožných míst v Praze.⁷⁸

Přímé přenosy dělaly program rádia ještě více atraktivní. Tvůrci se proto snažili přinášet posluchačům co největší množství lákadel. V letech 1926 – 1929 zažívá rozhlas období, ve kterém se mu velmi daří. Na jaře roku 1926⁷⁹ přináší Radiojournal svým posluchačům sérii veřejných koncertů, kterými se snaží více obohatit svůj dosavadní hudební program. Tyto takzvané Samostatné koncerty Radiojournalu jsou posluchači přijaty s velkým ohlasem. Přímými přenosy je přenášena celá atmosféra koncertu, přirozené prostředí koncertní síně se všemi doplňujícími ruchy, jako jsou potlesk diváků a hluk v sále, dávají celému přenosu své charakteristické kouzlo. Studiové přenosy nemohou nabídnout takovou autentičnost, proto jsou přímé přenosy přitažlivějším artiklem hudebního programu.⁸⁰

Prostřednictvím živého vysílání byly přenášeny vlastní koncerty v podání orchestru Radiojournalu. Podle potřeby ho doplňovali členové České filharmonie. V roce 1927 uzavřel Radiojournal s Českou filharmonií smlouvu, která měla pomoci tomuto neprosperujícímu podniku v jeho další existenci. Díky České filharmonii měl Radiojournal větší možnosti v interpretaci hudebního programu. I přesto stále dbal vysoké umělecké kvality vysílaných pořadů. Vysoká prestiž rozhlasového vysílání byla umocněna podílením se slavných a významných pěvců na programu. Přímými přenosy Radiojournal odvysílal 31 koncertů, které zaštiťovali renomované osobnosti z hudebního prostředí. Na koncertech vystoupili i takové kapacity v hudebním oboru, jako byli Ema Destinová, Jarmila Novotná či Umberto Urbano.⁸¹

Tento nový a atraktivní způsob vysílání přilákal více posluchačů. Radiojournalu se tak pomalu začal zvedat počet koncesionářů.

Reproduktivní funkce, dosud v rozhlasovém programu převládající, se začala pozvolna měnit na produktivní. Radiojournal vytvářel vlastní umělecký program, který se tímto stával nezávislým.

---

⁷⁸ Přenosy byly uskutečňovány z Národního divadla, Opery, Lucerny či Alhambry.

⁷⁹ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁸⁰ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁸¹ KRUPÍČKA, M. *Historie českého rozhlasu*. [online] © 1997 – 2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/static/historie-radia-praha/historie-cro>

V druhé polovině 20. let je hudební program postaven na třech typech hudby.⁸² První byla hudba symfonická, která v programu převažovala. Jednalo se o symfonické koncerty v podání buď České filharmonie, nebo orchestru Radiojournalu. Z důvodu časté výměny dirigentů těchto hudebních seskupení, byly koncerty obsahově nejednotné. Tento fakt byl velmi často vystaven kritice. Druhým typem byla hudba komorní, která se vysílala ze studia. Interpretaci hudby zajišťovaly Ondříčkovovo kvarteto a Novák-Frankovo kvarteto. Jejich prostřednictvím se hrály skladby významných hudebních skladatelů, jakými byli například Dvořák, Beethoven, Hayden nebo Čajkovsky. Tyto koncerty se postupně doplňovaly o přednášky převážně o těchto významných skladatelích. Třetí typ hudby zastupovaly operní přenosy zprostředkované z divadel. Jednalo se, například, o operu *Hubička* od Bedřicha Smetany, která byla přenášena přímo z Národního divadla.⁸³

Doplňkový charakter měla hudba zábavná. Ve vysílání Radiojournalu se členila na hudbu lehkou a hudbu populární. Populární hudba byla zastoupena jazzem, dechovou hudbou, hudbou taneční a v neposlední řadě operetou. První česká rozhlasová opereta měla název *Souper* na rozloučenou a jejím autorem byl Bedřich Seeman.⁸⁴ Tento druh hudby se vyskytoval v kabaretních večerech a při veselých matiné, ve kterých účinkoval mimo jiné také Vlasta Burian.

Následující 30. léta přinášejí stále více rozhlasových posluchačů, kteří mají rozmanité požadavky a vkus. Hudební program je proto velmi pečlivě vybírán, aby dokázal uspokojit všechny vrstvy publika.

Radiojournal se stal šířitelem hudební kultury, ve vysílání se tak objevovala hudba různých žánrů, různého původu a ze všech dob. Vysílání bylo i nadále zastoupeno komorní hudbou a různými symfoniemi. Úspěšnými se staly přenosy významných koncertů a festivalů. Více oblíbenou se začala stávat hudba lehčí, melodická, která oplývala svěžími tanečními rytmy.⁸⁵

---

⁸² JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁸³ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

⁸⁴ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁸⁵ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

30. léta přinášejí i nové dělení hudby, která je rozhlasem hrána. Jedná se o hudbu vážnou, populární a lehkou. Hudební dramaturgie byla postavena na různých hudebních tělesech, které pravidelně účinkovaly v programu.

Pro rok 1938 bylo připraveno spoustu zajímavých hudebních inscenací, koncertů a symfonií. Program plánoval také různé hudební cykly, které měly být zároveň poučné. Celý plán měl vzdělávat a obohacovat posluchače. Realizace ztroskotala v souvislosti s nadcházejícími událostmi. Mobilizace a stěhování se českého obyvatelstva z pohraničí všechny plány naprosto změnily.⁸⁶

3.1.1 Hudební tělesa v rozhlase

S hudebním vysíláním Radiojournalu jsou spojena hudební tělesa, která se podílela na realizaci programu. Patří mezi ně Česká filharmonie a Orchester Radiojournalu.

Tyto dva hudební celky se dají rozdělit na externí a interní, jeden vznikl mimo Radiojournal a druhý v rámci Radiojournalu.

Externím hudebním tělesem je Česká filharmonie, která začala spolupracovat s Radiojournalem ve 20. letech minulého století. Jejich spolupráce nakonec vyvrcholila smlouvou, kterou spolu uzavřeli v roce 1927. Smlouva měla za úkol zachránit finančně neprosperující Českou filharmonii.

Počátky existence České filharmonie spadají do konce 19. století. První koncert odehrála 4. ledna 1896 pod taktovkou Antonína Dvořáka.⁸⁷ Premiérové setkání s Radiojournalem se konalo 11. května 1925, kdy se uskutečnil přednos koncertu České filharmonie prostřednictvím rozhlasu. Přenos se uskutečnil ze Smetanovy síně Obecního domu v Praze a hrána byla Má vlast ze Smetanova symfonického cyklu.⁸⁸

Výhodná spolupráce nadále pokračovala. Radiojournal si zajistil program, do jehož vysílání bylo zařazeno na 30 smluvně dohodnutých koncertů České filharmonie, převážně ze Smetanovy síně Obecního domu. Tyto koncerty byly uváděny pod názvem

---

⁸⁶ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁸⁷ ČESKÁ FILHARMONIE Historie České filharmonie. [on-line]. © 2013 [cit.2013-02-22] Dostupné z : <http://www.ceskafilharmonie.cz/historie-p5.html>

⁸⁸ ČESKÁ FILHARMONIE Historie České filharmonie. [on-line]. © 2013 [cit.2013-02-22] Dostupné z : <http://www.ceskafilharmonie.cz/historie-p5.html>

Symfonické koncerty Radiojournalu. Hudební dramaturgie rozhlasu měla právo zasahovat, třeba i jen částečně, do programu.⁸⁹

Druhým hudebním tělesem, které vzniklo již v rámci společnosti Radiojournal, byl Orchester Radojournalu. Jeho založení iniciovala potřeba nebýt závislý na externích účinkujících. Ti nemuseli být pokaždé k dispozici, zvláště ve chvílích, kdy je bylo opravdu potřeba.

První pokusy o vytvoření vlastního rozhlasového souboru se uskutečnily v červnu 1924. Založeno bylo Radio-trio ve složení klavír, housle a violoncello. V září téhož roku bylo trio rozšířeno o tři hráče. 28. října 1924 hrál při oslavách vzniku Československé republiky Symfonický orchestr J. Hanžala, který byl již ohlašován jako Orchester Radiojournalu.⁹⁰

Tímto byly položeny základy hudebního tělesa, které spadalo přímo pod Radiojournal. Další dílky do skládačky přidal roku 1925 programový ředitel Radiojournalu M. Čtrnáctý. Ten přijal několik hudebníků, kteří měli za úkol zabezpečit potřeby hudebního programu. Začínalo se tak formovat první profesionální hudební těleso. Tvořilo ho nejprve trio, které bylo postupně rozšiřováno o několik dalších hudebníků. Toto seskupení hrálo pod názvem Komorní orchestr Radiojournalu a z éteru se ozývalo prakticky denně. Jeho profesionalizace vyvrcholila rokem 1925, kdy toto hudební těleso získalo i svého vlastního koncertního mistra a dirigenta.⁹¹

Dne 1. října 1926 se zrodil první Symfonický orchestr Radiojournalu. Měl zpočátku pouhých dvacet členů, ale jeho počty se postupem času rozšiřovaly, v roce 1936 jich měl již sedmdesát. Prvním dirigentem orchestru se stal Jožka Charvát, který byl žákem Leoše Janáčka.⁹²

Radiojournal měl nyní svoje vlastní hudební těleso. To bylo i nadále občas doplňováno hudebníky z České filharmonie, ale rozhlas již nemusel být plně závislý na externích hudebnících. Mohl se tak plně rozvíjet hudební program, který byl největším lákadlem a měl obrovský úspěch.

---

⁸⁹ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁹⁰ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

⁹¹ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

⁹² JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

3.2 Rozhlas a divadlo

Přímé přenosy operních představení se staly u posluchačů velmi oblíbené. Radiojournal se proto rozhodl, že se pokusí svým příznivcům zprostředkovat i činoherní představení. Tento nápad byl sice velmi zajímavý, ale na druhou stranu nebyla činohra plně uzpůsobena k přenosům, jelikož v ní bylo mnoho vizuálních složek najednou. V mnohých scénách se rozhlasové publikum ztrácelo. Neviděli, co se na jevišti odehrává a jejich zážitek byl proto zkreslený. Tvůrci se snažili poslouchajícím co nevíce přiblížit děj a do programového časopisu umisťovali podrobné scénické poznámky, které měly být pro orientaci v ději nápomocné. Lidé si mnohdy tyto poznámky před přenosem nepřečetli. Nebylo nic jednoduššího, než je nechat přednést hlasatele těsně před začátkem. Tento způsob se nakonec ukázal neuspokojivý.⁹³

Přímé přenosy divadelních představení se začaly v rozhlase objevovat v roce 1924, kdy byly zavedeny dramatické večery. Do programu se vybíraly jednodušší hry založené převážně na dialogu.

I přes špatnou technickou kvalitu byly přenosy divadelních představení velmi oblíbené. Posluchači měli pocit upokojení, že se byť jen poslechem se mohou zúčastnit významných kulturních událostí.

Provozovatelé divadel začali mít strach z jedné věci. Báli se, že lidé přestanou do divadel chodit a raději si hry poslechnou prostřednictvím rozhlasu. V rámci těchto obav začal Radiojournal uzavírat smlouvy s jednotlivými divadly. Ta si tak zajistila podmínky, důležité pro nezměněný provoz. Nejdříve platil Radiojournal Národnímu divadlu 1000 Kč za představení, v roce 1926 se tato částka zvedla na 3000 Kč za představení a od května 1927 uzavřeli smlouvu, která Radiojournalu zajišťovala 30 představení, které platil paušální částkou 15000 za jeden přenos. Obdobné smlouvy vznikaly i s dalšími divadly.⁹⁴ Ve smlouvách bylo také uvedeno, že rozhlas nebude vysílat premiéry divadelních her. I přes všechny obavy divadelních představitelů se na

---

⁹³ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

⁹⁴ S Národním divadlem v Brně, se Slovenským Národním divadlem v Bratislavě JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

návštěvnosti nic nezměnilo. Lidé i nadále divadla navštěvovali a nenechali si ujít osobní zážitek z představení.⁹⁵

Přenosy z divadel nakonec nepřinášely tolik uspokojivé výsledky, ve které rozhlasoví tvůrci doufali. Činoherní texty byly příliš složité a divák nedokázal bez vizuální podpory dlouho udržet pozornost. Začal se tak rodit nový, čistě rozhlasový žánr, který měl přinést nové možnosti v prezentaci divadelních představení. Vznikat začala rozhlasová hra, která tak byl původní tvorbou rozhlasu a důležitým vysílacím artiklem.

3.2.1 Rozhlasová hra

Rozhlasová hra je další ze specifických rozhlasových žánrů, který byl uzpůsoben přímo potřebám a možnostem rádia. Její realizace, jak by se zprvu mohlo zdát, není nic lehkého.

Ivana Straková uvádí ve své knize *Neviditelné herectví* jednu z definic rozhlasové hry, podle které: *„Rozhlasovou hru chápeme jako původní, pro rozhlas vytvořené dílo, které předpokládá akustickou realizaci moderní sdělovací technikou. K vytvoření uměleckého obrazu jako odrazu skutečnosti využívá převážně slova s jeho sémiotickým obsahem. Pomocí promluvy a dalších zvukových prostředků (zvuky jako symboly určitých vizuálních obrazů, hudební metafory) pomáhá rozhlasová hra vyvolat audiovizuální obraz v posluchačově myšlení, vede vnímatele k vytvoření individuálního audiovizuálního obrazu. Specifické působení rozhlasové hry je mimo rozhlas nerealizovatelné bez rozhodujících změn původní struktury.“*⁹⁶

Tato definice plně vystihuje podstatu celé tvorby rozhlasové hry. Divákovi musíme přinést co nejvěrnější přenos díla, se všemi možnými ruchy a náležitostmi, které dotvoří celý děj. Na rozdíl od divadelních přenosů je rozhlasová hra přenášena přímo ze studia. K posluchačovi se tak donese hlas herce a všemožné doplňující zvuky. On sám, pomocí své fantazie, dotváří celý děj díla. Chybí zde zraková složka, která je pro vnímání okolní reality velmi důležitým činitelem. V rozhlasové hře je plně

---

⁹⁵ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁹⁶ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. str. 25. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

nahrazena složkou sluchovou. Zvuková kulisa celého děje napomáhá při rozvíjení představy o konkrétním ději celé hry.

V počátcích vysílání rozhlasu nebyla technika na tak vysoké úrovni a i přesto všechny tyto složky dokázaly plně zapůsobit na vnímání posluchačů.⁹⁷

Při přímých přenosech divadelních přestavení si rozhlasoví tvůrci postupně začali uvědomovat, že klasické divadelní hry nejsou pro rozhlas vhodným interpretačním artiklem. Jejich složitá konstrukce s nedostatečným přiblížením děje, se naprosto nehodili do média, které bylo čistě sluchové. Proto tvůrci začali přemýšlet nad jinou koncepcí, která by byla vhodnější pro rozhlasové vysílání. Postupně se tak začalo s úpravami textů do takové podoby, aby byly vhodné pro rozhlas.

Důležitou osobou se v této oblasti stává Miloš Kareš. On jako první začíná s psaním čistě rozhlasových her. Za úplně první rozhlasovou hru jsou označovány *Přástky*, které byly vysílány 30. listopadu 1926.⁹⁸ Děj hry byl doplněn lidovou hudbou a různými zvukovými ruchy. Další hra z pera tohoto autora byla vysílána na Vánoce 1926 pod názvem *Český Betlém*. Celá hra byla doplněna původní hudbou složenou přímo pro tuto hru a právě díky tomu se stala o to víc pro posluchače atraktivní.⁹⁹

Miloš Kareš byl právě tou osobou, díky které se začal žánr rozhlasové hry rozvíjet. Své první pokusy ale ani on sám neoznačoval jako rozhlasové hry, byly to pouze scény, které měli spíše jen literární či publicistický charakter. V roce 1927 se Kareš stal vedoucím literárního a dramatického odboru Radiojournalu.¹⁰⁰ Svým posluchačům chtěl přinášet co nejlepší umělecký zážitek, díky kterému by se mohli také vzdělávat. Do vysílání vybíral takové hry, které nebyly příliš dlouhé. Jejich hlavním tématem byl humor. Takovéto hry nejvíce posluchače lákaly. Text musel být jednoduchý a nejasné části byly doprovázeny hudebními ruchy, které nejméně přibližovaly děj rozhlasovým divákům.

Po uvedení hry *Český Betlém* se krátce na to začaly vysílat další jednoduché scénické hry. 8 ledna 1927 to byla francouzská hříčka *Nepřítel rozhlasu* od Karla

---

⁹⁷ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

⁹⁸ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

⁹⁹ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

¹⁰⁰ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

Čvančary. Následovala hra Na den sv. Huberta od S. U. Tontino, takto hra byla vysílána 23. ledna 1927.¹⁰¹

M. Kareš začal postupně také rozvíjet dramatické možnosti rozhlasových her. Jednoaktovku Pytlák z července 1927 označil on sám za „*nový pokus o vytvoření tzv. rozhlasové hry*“¹⁰². Byl zastáncem názoru, že klasické divadelní hry by měly být pouze na jevišti divadel, do rozhlasu se nehodí. Předtím, než se dostanou do éteru, musí projít úpravami, které je připraví pro rozhlasový poslech. Jsou doplněny různými ruchy, díky kterým posluchač může lépe odhadnout a představit si situaci, která se zrovna děje.

Rozhlasová hra procházela postupným vývojem a její původní struktura je podle odborníků položena až 1. května 1928. V tento den je odvysílána hra M. Kareše Na Petříně.

Růstem počtu dramatizací začala být potřeba osoba, která by měla vše pod dohledem. Proto Radiojournal v roce 1927 přijal prvního profesionálního rozhlasového režiséra. Tím se stal Jaroslav Hurt. S M. Karešem vytvořili velmi činnou sehranou dvojici, díky které se rozhlasová dramatizace i nadále vyvíjela.¹⁰³

J. Hurt byl zkušený divadelní režisér a v rozhlase si proto moc dobře uvědomoval, že se v obou případech jedná o jiný styl hraní. V rozhlase není herec zatížen všemi okolními vjemy, jako jsou například kostým nebo kulisy. Může se soustředit pouze na svůj projev.

Na scéně rozhlasové dramatizace se pomalu začali objevovat další autoři. Kuriózní hru, které měla obrovský šokující účinek, napsal Jan Grmela. Hra pod názvem Požár opery se vysílala 4. června 1930.¹⁰⁴ Byly v ní použity autentické zvuky, které dodaly pocit, že se vše opravdu děje. Lidé zděšeně vybíhali z domů v domnění, že požár je skutečný. Tento podmanivý způsob interpretace by i po letech vytvořil dle mnohých názorů stejný efekt. Míra autenticity je zde opravdu vysoká. I moderní člověk by dokázal lehce podlehnout.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

¹⁰² POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. str. 155. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

¹⁰³ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

¹⁰⁴ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

¹⁰⁵ ČESKÝ ROZHLAS. *Příběh rozhlasu*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit.2013-02-26]. Dostupné z: <http://www.pribehrozhlasu.cz/odhaleni-89+1/kuriozity-vseho-druhu/2804586>

Tento typ rozhlasových her byl zpočátku velmi oblíbený. Styl, který by se dal označit za katastrofický a senzační, dokázal přitáhnout spoustu posluchačů. Postupně na povrch vystupovala fakta, která se nedala přehlédnout. Ukazovalo se, jak je snadné ovlivnit posluchačovu psychiku. Vývoj rozhlasové hry, dokázal usměrnit i tyto aspekty a zvukové ruchy odpoutat od autentického zvuku. Pravý zvuk se krok za krokem vyměňoval za hudbu, která měla dokreslující účinek k celému ději. Prakticky se s ní dotvářela důležitá místa v ději.

Průkopnický založený J. Hurta na místě rozhlasového režiséra později vystřídal jeho vlastní žák Miloslav Jareš. Tento režisér se v dramatických relacích vracel spíše ke klasickým autorům, které mnozí lidé již znali. V programu se tak začala objevovat klasická díla starých autorů, jako byli W. Shakespeare nebo A. Dumas. V roce 1938 uvedl i adaptaci Čapkovi Bílé nemoci. Všechny dramatické kusy byly samozřejmě upraveny pro potřeby rozhlasu.¹⁰⁶

Další osobou úzce spojenou s dramatickým oddělením Radiojournalu byl režisér Václav Sommer. Nejčastěji spolupracoval s dramaturgem Vladimírem Millerem, se kterým vytvářel hry na motivy velkých románových děl. Pod jejich taktovkou vznikaly původní rozhlasové hry českých autorů. V roce 1934 byla uvedena Vančurova hra Učitel a žák. Následně se režisér spojil s dramatikem J. Tomanem, jehož hry vzbuzovaly v posluchačích aktivitu a pomyslnou spolupráci. V roce 1936 byla interpretována hra Řeka čaruje, v roce 1937 se do éteru dostala i druhá jeho hra s názvem Člověk odnikud. Dalším autorem, který spolupracoval s V. Sommerem a je ho třeba připomenout byl K. J. Beneš. Ten sepsal dle prozaického návrhu hry Uloupený život a Kouzelný dům. Dalšími autory, kteří patřili do pokrokové doby tvorby rozhlasové hry, byli například Zdeněk Jirotko, František Kubka, Eva Vrchlická a mnoho dalších.¹⁰⁷

Rozhlasová hra měla širokou škálu žánrů. Z jejich obsahového repertoáru si mohl vybrat každý posluchač. Jejich obliba s každým uvedením nové hry rostla.

---

¹⁰⁶ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹⁰⁷ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama. 1988

3.3 Slovesné umění v rozhlase

Slovesné umění je již od počátku rozhlasu důležitou součástí jeho vysílání. Patří k němu jako divadlo a hudba. Stejně, jako tyto dvě odvětví, se i slovesné umění musí držet pravidel, která k jeho interpretaci náleží.

Počátky vysílání doprovází tedy i slovesné pořady, které se v rámci vysílání začaly vyskytovat vedle hudby a zpravodajství. Zpočátku šlo o jednoduché formy příspěvků. Jednalo se převážně o četbu různých povídek, pohádek pro děti a také přednes poezie.¹⁰⁸

Až rok 1924 přináší postupnou profesionalizaci slovesného umění ve vysílání. Zaměstnancem rozhlasu se stává A. Dobrovolný, první rozhlasový hlasatel, který dává pořadům kvalitu díky svým výborným recitátorským a mluvním dovednostem. V jeho podání mohli posluchači slyšet spoustu zajímavých básní, povídek a literárních děl od významných českých autorů jako byli Neruda či Vrchlický. V polovině roku 1924 bylo zahájeno vysílání relace Ukázky z nejnovější literatury, jejíž náplní bylo představit nová díla posluchačům a seznámit je s nimi. Od roku 1925 se slovesný program začíná postupně rozšiřovat.¹⁰⁹

Slovesné umění je také spojeno s vysíláním odborných rozhlasů. Tato vysílání byla doplněna o různé básně, četbu knih, fejetonů a povídek. Školský rozhlas byl zaměřen převážně na dětskou část posluchačského publika. Do vysílání bylo proto zařazeno čtení různých pohádek, které se setkalo s velkým ohlasem. Interpretaci pohádek prováděly přední herečky té doby.

Do hry vstupuje také částečná dramaturgie pohádek, která měla lépe přiblížit děj díla. Je doplněna hudbou a různými ruchy, které dokreslují celkové vnímání poslouchaného textu.¹¹⁰

V 30. letech minulého století začala být velmi populární četba na pokračování. Její podoba nebyla stejná jako v dnešní době, kdy vše má svůj scénář. V počátcích přicházeli herci do studia s knihou v ruce a začali předčítat, dokud jim někdo neřekl, že

---

¹⁰⁸ PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu (Umění vnímat umění) Divadlo a rozhlas*. 1. vydání. Praha: Horizont. 1987

¹⁰⁹ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹¹⁰ PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu (Umění vnímat umění) Divadlo a rozhlas*. 1. vydání. Praha: Horizont. 1987

mají skončit. Příště pokračovali přesně na tom místě, kde skončili. Tento typ pořadu se stal u posluchačů opravdu oblíbený.¹¹¹

3.4 Brněnský rozhlas

Brněnský rozhlas byl důležitou součástí rozhlasového vysílání Radiojournalu a to nejen v umělecké oblasti. Jeho program se postupně stal rovnocenným tomu pražskému. V určitých oblastech ho dokonce i předčil. Po umělecké stránce byl velkým novátorem a v rámci jeho studií začaly vznikat nové profese. Jeho činnost byla také spojena s mnoha významnými osobnostmi.

Rozhlas v Brně začal vysílat 1. září 1924. První improvizované studio se nacházelo na střeše brněnského Zemského domu. U jeho zrodu stáli Ladislav Malý a Jan Čermák, který zastával post hlasatele. Po vytvoření fungující organizační struktury, se ředitelem brněnského studia Radiojournalu stal Antonín Slavík. Toto místo si udržel až do svého zatčení gestapem v roce 1939.¹¹²

Zpočátku byly podmínky, ve kterých rozhlas vysílal, velice primitivní. Kde jinde jste mohli zažít, aby se do studia lezlo po obyčejném žebříku. I přes tyto počáteční nesnáze se brněnský rozhlas pomalu vyvíjel, až začal šlapat na paty svému pražskému kolegovi.

Od pražského studia se brněnské lišilo hlavně tím, že nezastávalo tolik konzervativní názory. Ve své tvorbě se soustředilo spíše na současnou tvorbu, kdežto Praha měla ráda klasické autory, které každý dobře znal. Jak se lidově říká, byla to od nich taková sázka na jistotu.

Důležitými osobami v programové struktuře brněnského rozhlasu byli vedoucí literárního oddělení Vladimír Šimáček a šéf hudebního odboru Jan Janota.¹¹³ Oba měli četné zkušenosti z divadelního prostředí, které uplatňovali v rámci vysílaných programů. Do programu byly zařazovány nejen jednoaktové hry, ale Šimáček díky svému průkopnickému myšlení a dobrým vztahům s divadly, nechal v rozhlase zaznít

---

¹¹¹ČESKÝ ROZHLAS. *Rozhlasová historie*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit.2013-02-22]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/zvukovagalerie/_zprava/porady-pod-mikroskopem--689183

¹¹² STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

¹¹³ POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

také celá představení. I tímto přístupem se Brno lišilo od Prahy. V červnu 1927 zazněla v rozhlase také hra Karla Čapka R.U.R.. Vysílání tohoto dramatu bylo velkou událostí.¹¹⁴

Dramatický program se i nadále vyvíjel. Autorem prvních rozhlasových her pro Brno byl Dalibor Chalupa, který zastával od roku 1930 post vedoucího literárního a dramatického oddělení. Díky němu začali s rozhlasem spolupracovat Jindřich Honzl a E. F. Burian. Ve své tvorbě se Honzl zaměřoval na adaptaci prozaických textů. Dle potřeb rozhlasu upravil i povídky významných autorů jakými byli Jaromír John, Jaroslav Hašek nebo A. P. Čechov. Rozhlas má svůj specifický jazyk, do kterého byla jejich díla převedena. Burian se spíše zaměřoval na rozhlasové hry, jeho první uvedenou hrou, v rámci brněnského Radiojournalu, se stala hra, K. Macháčka Ženichové.

Na počátku 30. let minulého století začal s brněnským Radiojournalem spolupracovat také mladý autor František Kožík. Tento talentovaný dramatik a žurnalista ve své tvorbě spolupracoval s S. Ježkem. Právě díky jejich spolupráci mohly vznikat první Kožíkovi pokusy o vytvoření rozhlasových her. Za všechny můžeme jmenovat například *Návrat*, *Únos* či hru *Démon*. Tyto hry byly takovým experimentem, prostřednictvím něhož brněnští autoři hledali tu nejlepší formu rozhlasovosti her.¹¹⁵

Nejúspěšnější hrou z pera F. Kožíka se stal *Cristobal Colón*, který byl uveden 12. dubna a 23. května 1934. Tento dramatický kus se stal přínosem pro celý brněnský program. Hra byla vysílána živě. Její děj mapoval skutky Kryštofa Kolumba a jeho objevování nových kontinentů. Celý text byl poeticky upravený, doprovázený autentickými promluvami samotného Kolumba. Vše doplňovaly říkanky a hudba. Střídal se zde i různé zvuky, které měly posluchači říci, co se ve hře zrovna odehrává. V roce 1935 byla tato hra vyhlášena nejlepší českou rozhlasovou hrou. V roce 1938 reprezentovala Československo na festivalu v Bruselu.

F. Kožík uvedl v třicátých letech prostřednictvím rozhlasu v Brně spoustu rozhlasových her, pod kterými byl podepsán jako autor. Mezi tyto hry patří *Boj se smrtí*, *Zrození opery* a kompozičně těžká hra *Puškin*.¹¹⁶

---

¹¹⁴ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

¹¹⁵ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

¹¹⁶ Postupně uvedeny v květnu 1935, v únoru 1936, v lednu 1937

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

Mimo psaní původních her se také věnoval dramatickým děl významných autorů. Hry převáděl do rozhlasového jazyka. Mezi hry, které byly uvedeny v rozhlase, patřila dramata Klapzubovi jedenáctky od Eduarda Basse, První party od Karla Čapka a Stříbrný vítr od Fráni Šrámka.¹¹⁷

Z uměleckého hlediska bylo brněnské studio Radiojournalu přelomové. Značná dramata, psaní původních rozhlasových her a jejich následná interpretace vedla k uvědomění si potřeby někoho, kdo se celého procesu výroby ujme. Díky tomu vznikla důležitá pozice rozhlasového režiséra.

Původní statická režie se opírala o zkušenosti z divadelních představení. Vždyť ti, co se pokoušeli v prvních letech o režii rozhlasových her, byli zkušení divadelní režiséři. Postupně se začalo rozhlasu rozumět, jeho potřebám a pravidlům. Vznikl i jeho vlastní jazyk.

Roku 1932 nastoupil na post režiséra Josef Bezdíček, stal se tak prvním profesionálním brněnským režisérem. V své práci začal využívat nových postupů, díky kterým se rozhlasová režie začala postupně vyvíjet. František Kožík definoval postavu rozhlasového režiséra těmito slovy: „*Režisér v rozhlase, je člověk, který jako ve filmu – tj. tam, kde se pojí umělecký projev s technikou – rozhoduje, zda jde o umění či ne. Na jevišti můžeme vidět umělecký herecký projev, i když je režisér packal. V rozhlase (a ve filmu) dává režisér celému dílu svoji pečeť, jednotící hledisko, míru vkusu a sloh.*“¹¹⁸

Co z této definice vyplývá. Na rozdíl od ostatních režisérů je rozhlasový režisér vrchní tvůrčí osobností, díky které získává dílo svoji jasnou formu a tvář. Jeho práce je kompozice všech prvků do takového tvaru, aby dohromady ladili. Právě takovou osobností byl J. Bezdíček. Za jeho působení nabralo umění v brněnském rozhlase nový moderní směr a v tvorbě rozhlasových her se začaly využívat nové tvůrčí postupy. Rozhlas tak začal být samostatným v produkci programového schématu. Odpoutal se od kamenných divadel, která mu předtím dodávala velkou část umění.

---

¹¹⁷ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

¹¹⁸ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu* str. 109. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

Nejvíce se pozice rozhlasového režiséra upevnila ve 30. letech minulého století. Mimo J. Bezdíčka byli významnými režiséry v rozhlase M. Jareš, V. Sommer, V. Rút, P. Pražský.¹¹⁹

Další umělecký program v Brně se zaměřoval také na oblast hudební. Vysílání vážné hudby patřilo do programu Prahy, brněnští tvůrci možná trochu překvapivě zařadili do vysílání hudbu předromantickou. Jednalo se o hudbu 18. století. Dále se v programu velmi často objevovala soudobá moravská hudba. Velký prostor ve vysílání získala také lidová hudba. Vytvořeno bylo také množství hudebních pořadů, prostřednictvím nichž byl formován ucelený program.

Brněnský koncept programu se postupem let vyvíjel. Dosáhl takové úrovně, že se jeho dílem inspirovalo v mnohých oblastech i pražské studio Radiojournalu.¹²⁰

---

¹¹⁹ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹²⁰ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu* str. 109. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

4 UMĚLECKÁ ČINNOST V ROZHLEASE ZA PROTEKTORÁTU

Od období druhé republiky byla situace v Československu velmi těžká ve všech sférách bytí. Nejen běžný život lidí, ale také situace v organizačních strukturách institucí se velmi stěžovala.

Po nástupu nacistů k moci se Radiojournal jako instituce dostal zcela do jejich moci. Program se sice příliš nezměnil, ale díky zvýšení cenzurních nároků ho nebylo snadné zkonzcipovat. Rozhlas se v té době stal hlavním nástrojem německé propagandy. Po roce 1939 se v rozhlase začalo objevovat více německých autorů. Jedná se o elitu německých tvůrců, proto si dokonce i čeští tvůrci můžou brát za čest realizaci jejich díla.¹²¹

Programová skladba v rozhlase se z historického hlediska dala rozdělit do dvou období. První období bylo před příchodem R. Heydricha do Protektorátu. Druhé období začalo po jeho nástupu na post Říšského protektora. Předtím, než se ujal úřadu, vládlo mírnější období, ve kterém nebyla v takové míře upozadována česká kultura. Následně se však vše změnilo. Češi nesměli mít pocit, že jejich kultura je něco víc než ta německá. Nesměly se připomínat významné události z historie, které souvisely s německým národem a tím, že český národ byl jiného smýšlení než jeho takzvaný německý ochránce. Povolena byla období, kdy se německá kultura křížila s tou českou.

Stejně jako v předchozích letech se umělecký program Radiojournalu obsahoval slovesného umění, rozhlasového divadla, hudebních relací a pásem. Zvláštní složkou umění za války se byly politické skeče. Tento zajímavý druh umění byl hodně spojován s politikou a politickou situací, ve které se stát nacházel.¹²²

Z období války se bohužel příliš auditivních záznamů nedochovalo. To, co však zůstalo, může i tak přinést zajímavé svědectví o rozhlasové tvorbě v Protektorátu.

---

¹²¹ ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

¹²² JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

4.1 Hudba

Stejně jako v ostatních uměleckých odvětvích rozhlasového vysílání se i v hudbě uplatňovala silná cenzura. Oproti jiným oblastem se ale do hudby dostala až později. Příkazy upravující cenzuru byly ustanoveny v roce 1941.

Obsah cenzurních opatření byl jasný. Identicky jako všude jinde byla zakázána díla židovských skladatelů a autorů, dokonce i jejich sympatizantů. Z českých skladatelů si lidé nemohli poslechnout Bohuslava Martinů a Jaroslava Ježka.

Program se překvapivě zaměřoval na národní klasiku. V rádiu zněly skladby Bedřicha Smetany, jehož životních výročí tvůrci hojně využívali. Pro český národ bylo dobré slyšet aspoň z rozhlasu národní umělce. Podporovalo to jejich národní sebeuvědomění.

Program byl sestaven tak, že do vysílání se pouštělo průměrně 50 % české hudby. Ostatní hudební program byl obstaráván německými autory a jejich hudbou.¹²³

V protektorátním vysílání nebyli zakázáni jen konkrétní autoři, ale také určité druhy hudby. Od začátku až do konce války se nesměly v éteru vyskytovat sokolské pochody, které v sobě nesly znak národní hrdosti. Nacisté proto chtěli tento druh hudby od českého národa oddělit.

Konec třicátých let minulého století přinesl, jak již je uvedeno v minulé kapitole, mírné ustoupení z pozice programového ředitele. V rozhlase se mimo vážné hudby začínal hrát jazz. Hrál se i v počátcích okupace a v době Protektorátu.

Stejně jako v ostatních odvětvích vysílání se i v hudebním programu našli tvůrci, kteří se snažili připomínat Čechům jejich národní uvědomění. V protektorátním vysílání se tak mimořádně začaly objevovat například orchestrální skladby českých písní. Německé vedení rozhlasu bylo v takovýchto situacích ztraceno. Bez příslušného textu nemohli Němci zjistit, o jaký druh písně se jedná. Skladby byly tedy hrány pouze v instrumentální podobě a v českém národu vzbuzovaly národní a obrozenecké pocity.¹²⁴

---

¹²³ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹²⁴ ČESKÝ ROZHLAS. *Rozhlasová historie*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit.2013-03-05]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/zvukovagalerie/_zprava/porady-pod-mikroskopem--689183

Protektorátní program jinak hrál oficiální hudbu, která byla schválena cenzurními orgány.

Ve vysílání se také objevily reprodukované koncerty, které Český rozhlas přinášel společně s Národním divadlem a Českou filharmonií. 30. dubna až 29. května 1939 zněly z rozhlasu určení skladby z pásma Pražský máj. Roku 1939 bylo dále vysíláno pásmo pod názvem Rok noční rozhlasové hudby. Toto pásmo obsahovalo převážně hudbu českou. V ten samý rok byla také uvedena symfonická báseň Má vlast. Na tomto pásmu se podílel Mirko Očadlík.¹²⁵

4.2 Slovesné umění

Cenzura se prakticky uplatňovala ve všech oblastech rozhlasového vysílání. Až na tuto maličkost zůstal slovesný program prakticky stejný. Bylo samozřejmé, že ani zde se nesměla interpretovat díla židovských autorů a nežádoucích osob, které se stavěli proti uspořádání říše.

V programu se i nadále udržely posluchačsky oblíbené pořady. Mezi ně patřila také četba na pokračování. K její tvorbě přispívali významní čeští spisovatelé a básníci, kteří svými díly dodávali běžnému českému člověku naději, že česká kultura nezemře. Lidé v četbě na pokračování viděli kladnou vyhlídku do budoucnosti.¹²⁶

Rozhlas měl statut kulturně vzdělávacího orgánu. Do vysílání se tak zařazovala různá literární pásma, během nichž byly čteny ukázky z nových, převážně českých, knih. Na program byla vyhrazena půlhodina a relace nesla název Česká kniha.¹²⁷

Ani nedělní popoledne nebylo ochuzeno o svůj pořad. Vysílala se relace s názvem Hlasy domova. Obsahem tohoto vysílání byly různé básně, písně a úryvky

---

¹²⁵ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹²⁶ ČESKÝ ROZHLAS. *Rozhlasová historie*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit.2013-03-05]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/zvukovagalerie/_zprava/porady-pod-mikroskopem--689183

¹²⁷ Do tohoto pořadu byly sloučeny tři literární relace, které byly vysílány v průběhu týdne. Jednalo se o pořady s názvem Nové knihy, Četba, Hlasatel dobrých knih. JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu* str. 109. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

z literárních děl, jejichž prostřednictvím mohli autoři vyjádřit lásku ke své zemi a národu. Součástí slovesných pořadů byly i různé besídky či fejetony.¹²⁸

Také literární oblasti se nevyhnuly zákazy spojené s nacistickou cenzurou. Roku 1940 byli zakázáni autoři angličtí a francouzští, mimo Shakespeara a Shawa. Později došlo i na ně. Dále se postupně stali zapovězenými všichni ruští a polští autoři.

4.3 Divadlo

Divadlo, respektive rozhlasové hry, si v rádiu vydobily své místo již před válkou. V období Protektorátu si své specifické postavení v programovém schématu udrželi. Jejich oblíbenost neupadala ani v takto těžké době a autoři měli spoustu práce uspokojit své posluchače, jelikož každý týden se vysílaly minimálně čtyři hry.

Tato nelehká doba přiměla autory, aby se snažili povzbudit ducha posluchačů. Častokrát proto volili předělávky známých literárních děl českých tvůrců. Přepracovávali se nejen prozaické texty, ale také původní divadelní hry. Například *Babička* od Boženy Němcové, kterou uveřejnili v dubnu 1939.

Koncem třicátých let začíná být oblíbený žánr životopisných her. Náměty jsou zpracovány podle životů významných českých i evropských osobností. Do děje jsou zpracovány jejich životní příběhy, radosti i strasti. Oblíbenost těchto her vyplývá z toho tajemného, neznámého. Posluchači se dozvídají nová fakta o známých osobách, třeba taková, která do té doby nikdo neznal. K nejúspěšnějším hrám tohoto žánru patřil rozhlasový román *Žlutá růže*, který mapoval život Josefa Mánesa. Autory této hry byli J. R. Marek a Jan Wenig. Premiéra se uskutečnila 5. ledna 1940 a režie se ujal Václav Sommer.¹²⁹

Po ustanovení programové intendantury v březnu 1940 musel všechn kulturní program procházet kontrolou, bez níž nemohl být vysílán.

Fakt cenzury přiměl autory uchylovat se k nezávadným hrám. Jak již bylo řečeno, jednalo se o původní česká díla, předělaná do rozhlasové podoby. Jedním

---

¹²⁸ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu* str. 109. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹²⁹ ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

z těchto děl byl i Krysař od Viktora Dyka. Režie se opět ujal Václav Sommer. Kritikou byla hra velmi kladně přijata. Herecké výkony byly založené na citu a vášni a dokázaly plně vystihnout podstatu celé hry. I přes nelehké podmínky, v jakých tvůrci pracovali, se tvořily úžasné hry, které se hluboce zapsaly do historie rozhlasového vysílání.

Ve čtyřicátých letech byl maximální čas vysílání slovesných pořadů, tedy i her, pouhých 45 minut. Za tuto krátkou dobu se nestihla celá hra přehrát, proto byly vždy vybrány určité úryvky a výňatky z děje. Nejčastěji byl vysílán průřez hrou, ve kterém byla zachycena nejdůležitější podstata příběhu.

Vysílání českých původních rozhlasových her bylo v době okupace čím dál častěji doplňováno díly německých autorů. Klasická díla od Goetheho, Schillera nebo Hauptmanna byla doplňována o současné německé rozhlasové hry. S těmi měli tvůrci vysílání osobní problém, jelikož v obsahu těchto her se již vyskytovala fašistická tematika a ideologie. Respektování těchto zásad nebylo mnoha tvůrcům příjemné. Pročesky smýšlející tvůrci se proto snažili co nejvíce do programu začleňovat rozhlasové hry s alegorickým podtextem. České hry tak měly specifický charakter. Obsah děje se tak dal charakterizovat jako psychologický, fantastický a lyrický. Texty se zaměřovaly na dvojsmyslnost, která byla zřejmá českému národu. Kontext, ve kterém se hry odehrávaly, byl jasně rozluštitelný pro posluchače. Ti se s událostmi v hrách mohli ztotožnit, jelikož pomocí narážek mohli shledat stejné dramatické situace jako z běžného života. Psaní tomuto druhu her se věnovali například Zdeněk Jirotko, Josef Eiselt, Zdeněk Endris, František Kožík, Jiří Valja a mnoho dalších autorů. I když píšících autorů bylo spousta, jejich dílo bylo na různé obsahové úrovni.¹³⁰

Mezi ty méně podařené patřila historická hra Karla Zajíčka *Královna Dagmar*¹³¹. Z textu bylo jasné, že autor si absolutně neosvojil historickou látku, se kterou po celou dobu pracoval. Hra vyzněla jako reportáž a ne dramatický kus. Postrádala originalitu a nijak posluchače nezaujala.

Vysokou obsahovou úroveň naopak dosahovaly hry F. Kožíka. V prosinci 1939 uvedl rozhlas jeho emocionálně laděnou Křížovou výpravu dětí v režii J. Bezdíčka. Tato

---

¹³⁰ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. str. 25. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

¹³¹ Uvedena v květnu 1939

ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

nábožensky laděná hra obsahovala jinotajné prvky, které reagovaly na nešťastné události roku 1939.

Další Kožíkova hra *Ďábelská sonáta*, také z roku 1939, byla charakteristickým alegorickým dílem. Režie je ujal V. Sommer. F. Kožík byl výborným spisovatelem, jehož tvorba je založena na vysoké úrovni jazyka a stavby textu. Oba tyto prvky byly vždy doplněny o vhodně zvolenou hudbu, která dokreslovala celý děj a podtrhovala jeho charakterické rysy.

Roky 1939 a 1940 přináší i spoustu dalších her. Prvním pokusem O. Srbové se stala rozhlasová miniatura *Probuzené fotografie*. Rozhlasovou premiérou J. Valji byla hra *Posedme na chvíličku*.

Miloš Jareš se režisérsky podílel i na zábavnějších formách rozhlasových her. Na groteskách spolupracoval ve větší míře se Zdeňkem Jirotkou. Hra *Zmizení Karla Poplety* z roku 1941 ukázala, jakým oslnivě vtipným autorem Jirotko je. Stavba textu, rychlý spád děje s dramatickými detektivními zápletkami a prvky grotesky umocnily úspěch celého díla.¹³²

Inovátorští rozhlasoví tvůrci to po nástupu R. Heydricha do úřadu neměli vůbec jednoduché. Po roce 1941 byla původní rozhlasová tvorba omezena. Rozhlasové umění nemělo již takové příznivé tvůrčí podmínky, aby se mohlo dále nezávisle vyvíjet. Situace v rozhlase se začala stěžovat a volnost, se kterou program připravovali, se značně omezila. Umělecký program, který byl jasně protifašistický, se stal bez jakéhokoliv skrývání záležitostí emigrantů, kteří vysílali do Protektorátu ze zahraničí. Tomuto vysílání je věnována jedna z následujících kapitol.¹³³

4.4 Rozhlasové skeče

Specifickou formou umění, které by možná mnozí ani za umění nepovažovali, jsou politické skeče. Jedná se o politicky laděnou formu rozhlasových dialogů, které byly sice na jednu stranu velmi oblíbené, na stranu druhou srazily vaz nejednomu z umělců.

---

¹³² ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

¹³³ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

Pro svoji oblíbenost se skeče staly často vysílaným typem pořadu. Ačkoliv se jednalo ve většině případů o mnohdy až nechutné texty, tehdejší publikum si tento fakt plně neuvědomovalo.

Za vznikem rozhlasových skečů nestojí jednoznačně státní propagační orgány. Nápad na jejich realizaci se mohl zrodit v hlavě kohokoliv. Nejpravděpodobněji stojí za prvními návrhy některá z vysoce postavených osob, například to mohl být i Emanuel Moravec.¹³⁴ O jeho podílení se na rozhlasových skečích mnoho odborníků pouze spekuluje.

Obsahem rozhlasových skečů bylo převážně zesměšnění významných představitelů první republiky, exilové vlády a také umělců, kteří se rozhodli z okupovaných českých zemí odejít a usadit se v době války v zahraničí. Představitelé zahraničních států také nebyli ušetřeni. Terčem posměchu se tak nejčastěji stávali Jan Masaryk, Edvard Beneš, Jan Werich s Jiřím Voskovcem, Stalin, Churchill a spousta dalších. Propagandistické zesměšňování nebylo zaměřeno pouze na konkrétní osoby. Posměchu byli vystavováni i Židé a pro říši nepřijatelné osoby.

Celé martyrium odehrávající se kolem skečů můžeme z historického hlediska rozdělit do dvou vln. První vlna, která probíhala od roku 1941 do začátku roku 1943, přinášela obsahově tvrdší díla. V tomto období se na realizaci podílela spousta významných umělců té doby. Je otázkou, zda dobrovolně, či nikoli. Druhá vlna byla poněkud měkčího rázu. Období jejího trvání začalo roku 1943 a prakticky přetrvávalo po zbylou dobu války. Skeče se v té době zkracovaly a zjednodušovaly. Na jejich realizaci se místo známých umělců podílel pouze stálý herecký soubor rozhlasu.

Motiv rozhlasových skečů se prakticky celou dobu opakoval. Tím motivem byla šeptanda, slovo složené z šeptání a propagandy.¹³⁵

Psaní rozhlasových skečů se věnovalo mnoho autorů, kteří chtěli svým dílem přispět k propagaci říše. Nejčastěji byl jako tvůrce podepsán Josef Opluštěl. Tento autor se nebojí jakýchkoliv překážek. Ve svých textech je schopen hanebně předělat známé písně Voskovce a Wericha a zesměšnit je tím nejhorším způsobem. Pro své scény

---

¹³⁴ Ministr školství a lidové osvěty protektorátní vlády [poznámka autora]

¹³⁵ ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: Jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. 1. vydání. Praha: BVD. 2010. ISBN 978-80-87090-44-2

využíval známé osobnosti, jako například Čenka Šlégl a Jára Kohouta. V prvních letech byly skeče tak velmi oblíbené a žádané, že J. Opluštil nestačil nové kusy psát.¹³⁶

Další osobou spojenou s tvorbou rozhlasových skečů byl ErJé. Dlouhou dobu bylo záhadou, kdo se pod tímto pseudonymem skrývá. Nakonec byl pod těmito iniciálami odhalen Josef Rejhar, odborný učitel.¹³⁷

Představitelé české emigrantské elity byli v rozhlasových skečích zesměšňováni, to už bylo řečeno. Jako nejhorší osoba ze všech byl vykreslován Edvard Beneš. Podle nacistických autorů byl přísluhovačem západních velmocí a jejich hlav státu. Byl nejlepším přítelem židů tím pádem největším nepřítelem českého národa. Zpodobňovali ho jako zbabělého trpaslíka, který opustil svou zemi a nechal ji napospas okolnímu světu. Druhým největším, a také častokrát zesměšňovaným, byl Jan Masaryk. Toho velmi rádi autoři prezentovali jako opilce a neřestníka.

Nejznámějším rozhlasovým skečem jsou bezesporu Hvězdy nad Baltimore. Rozhlas tuto scénu vysílal 6. prosince 1941 a účinkovali v něm Vlasta Burian, Čeněk Šlégl a Karel Postránecký. Právě vynucená účast V. Buriana na tomto skeči byla předzvěstí hercova konce.¹³⁸

V umělecké obci se našli i tací, kteří se k účinkování rozhlasových skečích přinutit nedali. Osobnostmi, které si udržely čistý štít, byli Jindřich Plachta, Oldřich Nový či František Filipovský.

4.4.1 Hvězdy nad Baltimore

Jak již bylo řečeno, tento rozhlasový skeč je asi nejznámějším, jelikož je úzce spjatý s existenčním osudem V. Buriana.

Tento skeč měl jako vždy zesměšnit členy exilové vlády. Jeho obsah se zaměřoval na hlavní představitele emigrantské elity. I obsahový motiv scény se ve skeči opakuje jako v mnoha předchozích případech.

---

¹³⁶ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

¹³⁷ ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: Jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. 1. vydání. Praha: BVD. 2010. ISBN 978-80-87090-44-2

¹³⁸ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

Zesměšňována je zde osoba E. Beneše a jeho manželky Hany. On je zde vyobrazen tradičně jako ustrašený prcek. Ona na druhou stranu představuje lakotnou ženu, která má v manželství hlavní slovo a její muž ji musí za každou cenu poslechnout. Je vnímaná jako žena, která musí být za každou cenu středem pozornosti.

Další osobou figurující v této scéně je Jan Masaryk. I on zde má tradiční nálepku opileckého přísluhovače Židů. K životu nepotřebuje nic jiného než alkohol, kterého má v exilu dostatek, stejně tak i peněz. Prostřednictvím projevu vzkazuje českému národu, že má dobrý život a těší se na návrat do vlasti společně s Židy, bez kterých nemůže být.

Právě role Jana Masaryka znepríjemnila V. Burianovi další život. On sám, jako známý improvizátor, vnesl do rozhlasového skeče kousek svého komického umu. To se mu nakonec vymstilo.

Čeněk Šlégl je dalším známým umělcem vystupujícím v tomto rozhlasovém skeči. Ztvárňuje postavu gangstera, který unesl J. Masaryka a požaduje od Beneše výkupné, jinak mu prý Masaryka pošle zpět. I tomuto herci se účinkování v rozhlasových skečích v budoucnu vymstilo.

Autor tohoto skeče byl J. Opluštil. Pro obsahovou koncepci hry našel inspiraci v konání panamerické židovské konference v Baltimore v USA.¹³⁹

4.5 Zahraniční vysílání

V době Protektorátu potřebovali lidé vědět, že lidé ve světě na ně nezapomněli. Chtěli také vědět, jakým způsobem se vyvíjí situace v zahraničí. Proto tajně poslouchali vysílání zahraničního rozhlasu, což se ale trestalo vezením, ale i smrtí.

Pro český národ bylo příjemné vyslechnout i jiné umělecké osobnosti a pořady, než které jim přinášel rozhlas v Protektorátu.

Dle dochovaných pramenů je známo, že rozhlasové dialogy s humorným podtextem přinášeli posluchačům pánové Voskovec s Werichem. Společně se podíleli na tvorbě vysílání z Ameriky. Pro americký rozhlas připravili velký počet pořadů. Následně po uvedení Hvězd nad Baltimore vrátili úder V. Burianovi. Nedokázali

---

¹³⁹ ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: Jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. 1. vydání. Praha: BVD. 2010. ISBN 978-80-87090-44-2

pochopit, jak se český král komiků mohl snížit k něčemu takovému. Ve svém pořadu Černá hodinka v roce 1942 oplatili Burianovi urážky. V představení Pěst na oko zazpívali zesměšňující píseň, která měla odhalit jeho pravou tvář. Nazvali ho fašistou a krysou.¹⁴⁰

Nejen ze Západu, ale také z Východu se ozýval zahraniční rozhlas. Moskevské vysílání pravidelně v neděli přinášelo pořad Dobrý voják Švejk po dvaceti letech. Hlavní postava zde potkávala vrchní představitele nacistické moci.

Londýnský rozhlas přinášel relaci Hovory s domovem. Tímto rozhlasovým pořadem provázel P. Drtina.¹⁴¹

---

¹⁴⁰ ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: Jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. 1. vydání. Praha: BVD. 2010. ISBN 978-80-87090-44-2

¹⁴¹ ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

5 DOPADY PROTEKTORÁTNÍHO UMĚNÍ

5.1 Nástin doby

Po skončení Druhé světové války se změnil i přístup k lidem, kteří během okupace, byť jen malinko, spolupracovali s nacisty. V mnohých případech tyto osoby neměly z existenčních důvodů na výběr. Vlastní život a životy jejich blízkých stály za to, aby se aspoň částečně propůjčili německé věci.

V rámci organizace rozhlasu bylo spousta lidí, kteří si po válce vysloužili punc kolaborantů a zrádců. Některé osoby tak byly nazývány právem, jiné si toto označení ani přinejmenším nezasloužily.

Mnoho uměleckých osobností se po válce dostalo do křížku s tehdejší nově nastoleným režimem, který jim v lepším případě zakázal hrát. V tom horším případě byli souzeni za zradu a v mnohých případech i věznění. Nejen umělci, ale také běžní zaměstnanci rozhlasu, procházeli čistkami, které měli vyloučit jejich spolupráci s nacisty. Některí byli uvězněni, jiní očištěni nebo jen propuštěni z rozhlasu. Každý případ posuzovala komise, která nakonec rozhodla o osudu dotyčných.¹⁴²

Mezi osoby podezřelé z kolaborace patřil i spisovatel a autor mnoha rozhlasových her František Kožík. Musel dokázat, že byl ke spolupráci donucen. Sám tuto dobu nerad zmiňoval, nejspíš se, jako mnozí ostatní, styděl za své působení dramaturga v případě Opluštělůvých skečů.¹⁴³

Díla, která byla interpretována, nebo nějak jinak spojena s osobami podezřelými z kolaborace, se v rozhlase ještě po dlouhou dobu nesměla vyskytovat.

Na své působení v rozhlase nejvíce doplatily známé umělecké osoby. Mezi těmi nejvíce postihnutými byli král komiků Vlasta Burian a Čeněk Šlégl.

---

¹⁴²JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9

¹⁴³ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: Jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. 1. vydání. Praha: BVD. 2010. ISBN 978-80-87090-44-2

5.1.1 Vlasta Burian – král komiků

Známý prvorepublikový komik a herec Vlasta Burian si nezáviděníhodný punc kolaboranta vysloužil jedinou účastí v rozhlasových skečích. Jediné parodování Jana Masaryka mu vyneslo nepříjemnosti na dalších několik let. Následná obvinění, která padala na jeho hlavu, mu také nepomohla. Hoštění německý okupantů a žití z jejich protekce byla prý další provinění uznávaného umělce. On sám všechna obvinění popíral a cítil se nevinný.

Zlomil mu vaz jeden jediný rozhlasový skeč. Další tvorbě podobného typu se vyhýbal. Odmítl i spolupráci s německým Prag Filmem, od roku 1942 proto nenatočil jediný film ve studiu. Své umění rozehrával na prknech vlastního divadla.¹⁴⁴

Po obvinění z kolaborace byl zatčen a stanul před soudem. Za svá provinění byl odsouzen až napotřetí v roce 1947 na tři měsíce. Zaplatit musí i velkou pokutu. V této chvíli přichází o všechno, co miloval. Zabaven mu je dům, znárodněno divadlo a on sám dostává zákaz hraní na dalších pět let.¹⁴⁵

I Jan Werich po uvedení skeče Buriana odsoudil, po návratu do vlasti s pochopením mění názor. Uznává, že za dané situace neměl příliš na výběr. Nakonec je to on, kdo mu umožní vrátit se na filmové plátno, když ho obsadil do role Atakdale v pohádkovém příběhu *Byl jednou jeden král*.¹⁴⁶

Rehabilitace a očištění svého jména se V. Burian dočká až dlouho po své smrti. V roce 1994 je rozsudek odsuzující krále komiků z kolaborace zrušen.

5.1.2 Čeněk Šlégl

Osud k tomuto známému vynikajícímu herci nebyl zrovna příznivý. Účinkováním v rozhlasových skečích se zapsal na černou listinu umělců. Jeho působení v rozhlase měly na svědomí existenční problémy. Jeho dcera byla vdaná za Žida a pod pohrůžkou transportu celé rodiny do koncentračního tábora raději se vším souhlasil.

---

¹⁴⁴ MECHALICKÁ, J. Vlasta Burian Král komiků i jejich mučedník. *Lidové noviny: 101 pohnuté osudy* 2. str. 94-95.

¹⁴⁵ MEVALD-VODIČKOVÁ, J. Tragedie Vlasty Buriana: Dostal právem nálepku kolaboranta?. *History revue*. 2012, č. 5, str. 29-31. ISSN1803-0440

¹⁴⁶ ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: Jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. 1. vydání. Praha: BVD. 2010. ISBN 978-80-87090-44-2

Jeho účinkování v rozhlasových skečích začalo již v první vlně. Stal se typickou osobou spojovanou s tímto druhem rozhlasového umění.

Za své činy byl Č. Šlégl odsouzen roku 1947. Trest pro něj znamenal vězení, ve kterém strávil šest měsíců. Propuštěním z vězení jeho utrpení neskončilo. Několik let si musel odpracovat v nucených pracovních oddílech, odkud se vrátil se značně ochromeným zdravím. Následně se živil jako uhlíř.

Do konce svého života působil jako muž vytříbeného vkusu a chování. Nikdy se nechoval jakkoliv poníženě. Pravděpodobně měl čisté svědomí a nemusel již nikomu nic dokazovat.¹⁴⁷

5.2 Poválečná situace v rozhlase

Po válce chvíli trvalo, než se situace v rozhlase uklidnila. Atmosféra uvnitř se nesla v duchu kolaborace. Rozhlas se musel co nejrychleji vzpamatovat ze škod, které utrpěl v posledních dnech války. Podílel se také na znovuoobnovení informační sítě.

Úkolem vedoucích pracovníků je také sjednotit zaměstnance rozhlasu. Jen díky jejich péči se mohlo brzy začít vysílat. Pomoci se snažil každý. Opravit se musela studia i rozhlasové zařízení.

V rozhlase se také objevilo spoustu obětí doby. Nejedna z tvůrců a zaměstnanců byl odviněn ze spolupráce s Němci.

Na čelní místa rozhlasu se postupně začínají dostávat komunisticky smýšlející osoby. Stejně jako v předchozích letech nacisté i komunisté spatřují v rozhlase nemezené možnosti. Postupem let se začíná zvyšovat také počet koncesionářů a postavení rozhlasu ve společnosti je ošetřeno právní normou, která určuje za správce rozhlasu stát.

Rozhlas se začíná postupně stávat ideologickým nástrojem komunistické moci. Jeho program se začíná postupně rozvíjet a odráží se od pevně zakotvených zásad tvorby.¹⁴⁸

---

¹⁴⁷ ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: Jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. 1. vydání. Praha: BVD. 2010. ISBN 978-80-87090-44-2

¹⁴⁸ JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9

6 KOMPARATIVNÍ ANALÝZA

6.1 Metodika

Následující kapitola se bude věnovat srovnání uměleckých prvků rozhlasových her před Druhou světovou válkou a během okupace, v době ustanovení Protektorátu Čechy a Morava. Všechna fakta jsou odvozena z teoretických východisek předchozích kapitol.

Ke srovnání bude využita komparativní analýza, která patří v sociálních vědách k nečastěji využívaným metodám. Její postatou je rozčlenění zkoumaného problému na určité segmenty, které jsou ve finále navzájem konfrontovány. Z poznatků vyplývajících ze srovnání jsou vyvozeny závěry, které slouží k dalším možnostem rozvoje.¹⁴⁹

V rámci komparativní analýzy bude provedeno srovnání těchto dvou po sobě jdoucích období. Na základě srovnání budou vyvozeny závěry, díky nimž se určí základní rozdíly uměleckých prvků rozhlasových her.

6.2 Umělecké prvky rozhlasových her v období před válkou

Vznik rozhlasové hry jako samostatného uměleckého žánru se datuje do 20. let minulého století. V té době se začala pro potřeby rozhlasu rozvíjet. Našlo se mnoho autorů, kteří se chtěli pokusit svá díla prezentovat tímto způsobem. Zezačátku to však nebyly významní literární tvůrci, ti se raději od rozhlasu distancovali s domněnkami, že rozhlas nemůže být nikdy pravým uměním.

Rozhlasová hra, či rozhlasová dramtizace je dílem čistě syntetickým. Znamená to, že v rámci její realizace, je nutné si uvědomit důležitost všech částí, ze kterých se skládá. Tyto součásti, které můžeme nazvat umělecké prvky, musí spolu

---

¹⁴⁹ MYŠÁK, P. *Komparativní analýza studijních programů FSpS s vybranými vysokými školami v zahraničí*. [on-line]. Altay, 2012. [cit. 2013-03-15]. Magisterská práce. Masarykova Univerzita Brno. Fakulta sportovních studií. Vedoucí magisterské práce: Martin Sekera. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/213815/fsps_m/Text_prace.pdf

bezpodmínečně ladit. Rozhlasovou hru netvoří pouze text, ale také hudba, zvukové ruchy na pozadí, herec a v neposlední řadě také postava režiséra.

V prvních rozhlasových hrách byla pro tvůrce důležitá role vypravěče. Ten měl za úkol pomáhat posluchačům, aby se orientovali v ději. On obstarával svými promluvami veškerý děj hry. Bez vizuální složky byla totiž obtížná věc udržet posluchače stále v obraze.¹⁵⁰

Hudba také měla podpůrný význam pro celý děj. Jejím prostřednictvím se zaplňovala hluchá místa a dokreslovala také náladu. V prvních letech byla ale hudba naprosto neadekvátní k vysílaným hrám. Její kompozice mnohdy neodpovídala dějové linii celé hry. V současných hrách se mnohdy objevovala hudba klasická nemající nic společného s prostředím, ve kterém se odehrávala. První hry využívaly tedy hudbu jako doplňkovou kulisu. Následně se vypracovala na své místo v dějové linii a dokonce ladila i s celou kompozicí hry.

První původní rozhlasové hry byly založeny na souhře myšlenky a slova. Tyto dva aspekty musel mít autor stále v mysli. Nesměl si nechat zkazit vzájemnou koncepci dalšími doplňujícími hledisky. Hudba, zvuk a vypravěč jsou pouze doprovodnými komponenty.¹⁵¹

Stejně jako literatura a poezie byla i rozhlasová tvorba ovlivněna dobou. Počátek 20. století je spojen s obdobím poetismu, který se promítal do všech literárně zaměřených sfér. Neodmyslitelným prvkem byly epika a lyrika, které se vyskytovaly v dějích her. Takovéto texty si velmi oblíbili posluchači, mohli se zasnít a ztotožnit se svými hrdiny.

Postupně se začaly lyrické a epické prvky vytrácet a na jejich místo přišla témata se sociálním kontextem. Lidé milovali exotiku, kterou nepoznali na vlastní kůži. Proto hry s takovýmto podtextem odehrávající se v dalekých zemích byly oblíbené.

Posluchači si také velmi oblíbily takzvaný naturalismus v rozhlasových hrách. Tento umělecký prvek byl postaven na autentických zvucích v rozhlasovém vysílání. V mnoha případech si posluchači opravdu mysleli, že se děj odehrává v reálném čase.

---

¹⁵⁰ HAVEL, M. *Od rozhlasové hry k rozhlasovému dramatu*. 1. vydání. Praha: nákladem Václava Petra. 1942.

¹⁵¹ HAVEL, M. *Od rozhlasové hry k rozhlasovému dramatu*. 1. vydání. Praha: nákladem Václava Petra. 1942.

Dobrym prikladem je hra Požár opery, při jejímž vysílání si rozhlasoví posluchači opravdu mysleli, že Národní divadlo hoří.¹⁵²

V prvních letech byla rozhlasem přenášena činoherní představení z divadel. Ta byla ale naprosto nevyhovující pro potřeby rozhlasu. Netěšila se takovému zájmu jako později pro rozhlas vytvořené hry, nebo i dramatinizace klasických děl. Tato díla byla přepisována do jazyka rozhlasu, který vyžadovalo vysílání. Nejprve však přišly na řadu jednoduché hry a jednoaktovky, které byly krátké a tím pádem i srozumitelnější.¹⁵³

Důležitou součástí vývoje rozhlasových her je postava rozhlasového režiséra. Tato profese vznikla až na přelomu 20. a 30. let minulého století, jelikož rozvíjející se rozhlasová hra čím dál víc pocítovala potřebu mít někoho, kdo celou kompozici inscenace povede a scelí dohromady.

Prvním českým rozhlasovým režisérem v historii se stal J. Hurt. Byl vynikajícím divadelníkem s obrovskou praxí. Ale hra na jevišti má jiné zásady než ta rozhlasová. Proto musel najít způsob, jak ji co nejlépe vytvořit. Spolupracoval s výbornými herci staré generace. Sílu mluveného slova hledal v jeho patosu. V jeho režii herci předváděli fascinující výkony. Na jeho práci navazuje J. Bezdiček a je s ní plně ztotožněn.

Umělecký konzervatismus zastává v této době M. Kareš, který do rozhlasové tvorby prosazuje díla klasických českých autorů. Tvrdí, že správný vlastenecky založený člověk by měl nejprve znát díla minulosti a pak teprve přijít na chuť tvorbě současné.¹⁵⁴

Posledním uměleckým prvkem, který dotváří celé umělecké dílo, je herec. Respektive jeho hlas. Pro rozhlas jsou vhodné herci s hlubokým dobře se poslouchajícím hlasem. Jak již bylo uvedeno, pro potřeby rozhlasu se využívali herci z kamenných divadel. Ne každý se však pro tuto roli hodil. Pouhé mluvení do mikrofonu a jevištní mluva měli a mají spoustu rozdílností. V rozhlase se herci spoléhají pouze sami na sebe a na svůj hlas. Jsou oproštěni od jeviště, od kulisy a od diváka. Mnohým hercům chyběla zpětná vazba od nich a jejich potlesk. Rozhlasový herec je spíše než hercem recitátorem. Je důležité, aby měl v sobě určitou dávku citu pro styl rozhlasu. Mnozí herci, kteří byli v divadle vášnivými a rozšafnými interprety, v rozhlasové tvorbě propadli. Naopak ti

---

¹⁵² ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění I.*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc. 1976.

¹⁵³ KOVAŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky I. Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 – 1938)*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 1982.

¹⁵⁴ KOVAŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky I. Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 – 1938)*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 1982.

intelektuálně a introvertně založení jsou v rozhlasu lepší. V mnohých případech se roli ujímají amatéři, osoby, které nemají s hereckou profesí nic společného.¹⁵⁵

Hlavní podstatou předválečného rozvoje rozhlasových her se stalo hledání uměleckého tvaru, který by byl pro rozhlas nejvhodnější. Hledání se zaměřovalo na rozhlasovou hru jako celek, hledal se tvar, který bude mít význam pro budoucí rozhlasové vysílání. Snaha o skloubení všech uměleckých prvků dohromady postupně vycházela. Předválečné období přineslo spoustu zajímavých her. Některé byly více vydařené, jiné naopak méně.

6.3 Umělecké prvky rozhlasových her v období války

Rozhlasové hry se i nadále vyvíjely. Na jejich vývoji se však také odrážel stín doby. Rozhlas za války byl pod německým vedením a díky tomu procházel nekompromisní cenzurou.

V této době se o psaní rozhlasových her snaží spousta autorů. Někteří s větším, jiní s menším úspěchem. Nejčastěji se píše hry jinotajné s prvky dvojsmyslnosti a alegorie. Metafora a přirovnání byly hlavním obsahem rozhlasových her tohoto období. Odráželo se zde, že autoři nemohli psát svobodně, to co by rádi. Vše procházelo cenzurou, a když se text nelíbil, byl notně seškrtán.¹⁵⁶

Původní, pro rozhlas vytvořené hry, měly v době války jen velmi omezenou možnost na svůj plný rozvoj. Tvůrci se proto vraceli ke starým českým autorům, jejichž klasická díla byla upravena. V dramatinizacích se dodržovaly podmínky, které byly podstatné pro rozhlasové vysílání. Přeci jen rozhlas měl svůj vlastní jazyk, který bylo nutné dodržovat. Důvodem, proč se vraceli k známým uznávaným autorům, byla i určitá dávka nacionalismu v každém z nich. Tito autoři dokázali českému národu připomenout, že jsou stále Čechy, i když momentálně pod vládou Německa. Hry dokázaly povzbudit českého ducha, který mohl lehce upadnout do pocitu bezmoci nebo

---

¹⁵⁵ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu (Umění vnímat umění) Divadlo a rozhlas*. 1. vydání. Praha: Horizont. 1987

¹⁵⁶ ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

letargie díky vyvíjející se válečné situaci. Rozhlas byl za války důležitým informátorem celého českého národa, a to nejen v rovině umělecké.¹⁵⁷

Ze stejného důvodu jako k připomenutí českých tradic a významných osob, se autoři uchýlovali k psaní rozhlasových her s historickým námětem. Historie měla také připomínat významné okamžiky z českých dějin.

Další formou rozhlasových her byly hry humorné. S těmi nemuselo zacházet velmi opatrně. Prvky grotesky dokreslovaly celý příběh a umocňovaly jejich specifickou stavbu. Lidé se mohli pobavit, proto se tento typ her stal u posluchačů oblíbeným.

Za války se rozhlas potýká s velkým množstvím opatření ze strany německého vedení. Značně se omezila doba, kdy měli čeští tvůrci možnost vysílat umělecký program. Délka tohoto vysílání byla notně omezena a pracovníci rozhlasu se tak musely uchýlovat ke škrtnání v rozhlasových hrách. Na celé hry nebyl ve vysílání čas. Byly notně zkracovány a jejich vysílání tak bylo nedostačující.¹⁵⁸

Herci i nadále byly důležitou součástí uměleckého vývoje rozhlasových her. Jednalo se o významné umělecké osobnosti té doby. Přinášely do her kousek sebe, svého uměleckého projevu, který se snažili dále pro rozhlas rozvíjet. Spolupráce těchto významných herců s rozhlasem začala postupně upadat. Díky tomu se utvořil herecký soubor, který patřil přímo pod společnost rozhlasu.

I post režiséra se v tomto období vyvíjel. Osoby, které na těchto místech pracovaly, se snažily o nejlepší ucelený výkon. V této době již věděli, jak na to a všechny své zkušenosti plně využívali v realizaci svého díla.

Nedostatek vlastní původní tvorby se rozhlasový tvůrci snažili doplňovat díly německých autorů. Jejich díla byl mnohdy na jiné úrovni než ta české. Lépe propracovaná díla bylo ctí českým tvůrcům realizovat. Pokud se ovšem nesečkali s hrami, které byly protkány nacistickou ideologií.¹⁵⁹

Dle historických pramenů je jasné, že po příchodu R. Heydricha v roce 1941 byla původní tvorba zakázaná, stejně jako většina uměleckého programu. Rozhlas se

---

¹⁵⁷ ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

¹⁵⁸ STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

¹⁵⁹ ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II*. 1. vydání., Olomouc, rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

stává nástrojem propagandistické moci. K dalšímu uměleckému vývoji dochází až po roce 1945.

6.4 Srovnání

Na první pohled je jasně, že rozhlasová hra v průběhu let prošla zásadním vývojem. Od počátečních jednoaktovek až po velkolepá dramatická díla.

Každá hra byla originálem, jehož realizací se uskutečnilo vytvoření uměleckého díla. Někdy povedeného, jindy zase tolik ne. Umělecké prvky, které byly pravidelně využívány, se staly součástí výroby. Každá doba měla svá specifika.

Z počátku se před válkou vyráběly hry jednodušší, postupně se začal jejich obsah vyvíjet. Za války se již tvořily hry se složitější uměleckou konstrukcí. Toto zajisté zapříčinila i doba. V začátcích vysílání nebyla technika rozhlasu na takové úrovni jako po desetiletém působení a rozvoji.

Obsahově se také mnohé hry lišily. Od původních lyrických a epických námětů ovlivněných poetismem se dostáváme ke hrám s jinotajným alegorickým podtextem, který má svým posluchačům v těžkých dobách něco sdělit. Bezstarostnost předválečné doby je ta tam a je nutné své posluchače povzbudit všemi možnými prostředky. Předválečný vývoj měl přeci jen trochu více volnosti a možností v obsazích realizace než tvůrci za okupace. Prakticky se jednalo o ty samé osoby, které však byly notně kontrolovány ve své činnosti. Období okupace přinášelo ve větší míře takové hry, ve kterých se mohl posluchač shlédnout a ztotožnit se s nimi.

Díla českých klasických autorů jsou využívána v obou obdobích. V každém však z jiného důvodu. V období před válkou je to věc prestiže, tvůrci se snaží národ vzdělávat. Za války jsou v těchto pásmech značné nacionalistické záměry. Posluchači si mají možnost uvědomit svůj národní původ a být hrdí na své umělce, spisovatele a všemožné autory.

Největším vývojem prošla rozhlasová režie. V období před válkou vlastně jakoby ještě neexistovala. Až postupně se začala utvářet její forma. Původní divadelní režie, kterou uplatňovali bývalí režiséři kamenných divadel, se rozvinula v samostatnou činnost. Tvůrci pochopili důležitost osoby rozhlasového režiséra, který utváří vlastním způsobem konečnou formu díla.

Rozdílnost hereckých obsazení je v obou případech značná. Před válkou se na realizaci rozhlasových her podíleli herci zvučných jmen. I v době války se tito herci občas v rozhlase vyskytli, větší měrou se na vysílání podílel stálý herecký soubor Radiojournalu.

Počáteční nevhodný a zcela neadekvátní zvuk byl nahrazen přesně sedícími hudebními party, které plně dokreslovaly celou kompozici rozhlasové hry.

Obě dvě období se setkávají s překážkami, jedno ze strany technické nedokonalosti, druhé z nemožnosti volného rozvoje. A právě ten zastavuje další vývoj na několik příštích let. Technické nedostatky byly přeci jen menším problémem. Počátek 20. století totiž sám o sobě přináší nové objevy na poli techniky a nejedná se pouze o rozhlas. V období Protektorátu byla sice již technika vyspělejší, ale k čemu to bylo, když se rozhlas nemohl svobodně projevovat a byl pouhou figurkou v rukách nacistického Německa.

7 SHRNU TÍ

Analýzou se zjistila spousta zajímavých poznatků. Poskytla náhled na obě zkoumaná období (období před válkou a období války) z hlediska všech aspektů uměleckých prvků rozhlasových her. Tedy z hlediska zvuku, hudby, obsahu a jejich tvůrců, tedy herců a režiséra.

Ve všech rovinách zkoumaného problému se našly drobné odlišnosti, kterými se tyto historické etapy liší. Důležité je si uvědomit kontexty doby, ve kterých rozhlasové hry vznikaly. Podle toho se také měnily jejich obsahy. Důležité je také pohlédnout na technický rozvoj a vývoj. V prvních letech vysílání rozhlasu a počátku interpretací rozhlasových her, je technika na minimální úrovni. V letech dalších, které můžeme zařadit do nelehkého období Druhé světové války, byla sice technika na lepší úrovni, ale nemohla se plně využívat ve prospěch uměleckých odvětví.

Počáteční otázka zněla, jaké jsou hlavní rozdíly v uměleckých prvcích rozhlasových her těchto dvou naprosto rozdílných období naší historie?

Z předešlé analýzy vyplývá, že rozdíly jsou hlavně dány technickým vývojem a situací, která momentálně z historického hlediska v celé společnosti převládala. Základní uvědomění si obsahových a strukturálních aspektů je klíčové ke schopnosti vyvodit z celé analýzy kvalitní závěry.

Hlavní rozdíly uměleckých prvků rozhlasových her v těchto dvou období jsou hlavně v příbězích her. V tom, co je námětem a co tvoří celý děj. Obsahy her před válkou se snaží spíše být uměleckým dílem prezentovaným skrz rozhlas. Hlavní vliv poetismu bezkonkurenčně dotváří námět a posluchačům přináší pobavení a rozptýlení. Rozhlasové hry, které jsou posluchačům přinášeny během okupace, mají v sobě převažující prvek nacionalismu a dvojsmyslu. Autoři se snaží s nimi posluchače povzbudit a vyvolat v nich důležitost českého národa.

Další rozdíly jsou hlavně patrné ve volnosti interpretace. To je opět dáno dobou. Období Protektorátu je stíženo silnou cenzurou oproti období před válkou, kdy měli tvůrci relativně široké možnosti.

Herecké kvality se také během let mění. Před válkou, byly mnozí herci neobratní a nedokázali se s rozhlasem sžít. Za války má již rozhlas širokou paletu hereckých osobností, které jsou schopné a kvalitní.

Tato analýza měla tedy ukázat hlavní rozdíly v rozebírané oblasti. Z celého zkoumaného problému tedy vyplývá, že největší rozdíly v uměleckých prvcích rozhlasových her se nacházejí v jejich obsahu a také způsobu, jak jsou celé hry koncipovány.

Jak již bylo řečeno, vše se dá připsat kontextu doby a situaci, která panovala ve společnosti v daných obdobích.

ZÁVĚR

Diplomová práce ukázala počátky historického vývoje rozhlasu. Přiblížila vznik a rozvoj jejího vysílání, programu a utváření celé instituce. Práce popsala začátky rozhlasového vysílání, které se datuje na počátek 20. století. Vyobrazila nelehké začátky pokusů o první vysílání, až po vytváření počátečních forem programové skladby. Ukázala nelehké podmínky, ať technické či personální, které ztěžovaly tvorbu prvních relací pro posluchače. Zaměřila se také na složité období Protektorátu Čechy a Morava, ve kterém byl rozhlas součástí německého vysílání.

Rozhlasové vysílání se v prvních letech zaměřovalo spíše na uměleckou činnost a osvětu. Tomuto odvětví se také práce ve značné míře věnovala. Pokusila se co nejdříve popsat strukturu uměleckého programu, který společnost Radiojournal vytvářela pro své posluchače. Slovesný program, hudba a v neposlední řadě rozhlasové divadlo a původní rozhlasová hra patřily již od počátků k hlavním stavebním pilířům programu. Práce se snažila zmapovat také blíže neujasněné období Protektorátu Čechy a Morava.

Ve své podstatě bylo za úkol popsat počáteční nejen historický vývoj rozhlasového vysílání, ale zaměřit se také na bližší určení programové skladby uměleckého programu v období Protektorátu a také na analýzu uměleckých prvků rozhlasových her v období před Druhou světovou válkou a během ní. Prostřednictvím komparativní analýzy postupně probrat obě dvě období a po jejich následném srovnání vytvořit závěry.

Na otázky a cíle, které byly v úvodu určeny, se tak podařilo najít uspokojující odpovědi. Cílem bylo zjistit, jaká skladba uměleckých programů se v rozhlase vyskytovala v období Protektorátu. Druhým cílem bylo určit, jaké jsou hlavní rozdíly v uměleckých prvcích rozhlasových her v obou zkoumaných obdobích. V závěru je již jasné, že tyto rozdíly se nacházejí převážně v obsazích a námětech uváděných rozhlasových her. Skladba celého uměleckého programu se skládala převážně z hudby, slovesného programu a v neposlední řadě z propagandistických rozhlasových skečů, které měly neblahé dopady na umělce, kteří s rozhlasem spolupracovali.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

BĚHAL, R. *Kdo je kdo v sedmdesátileté historii Českého rozhlasu*. Praha: Sdružení pro rozhlasovou tvorbu 1992

HAVEL, M. *Od rozhlasové hry k rozhlasovému dramatu*. 1. vydání. Praha: nákladem Václava Petra. 1942.

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů. *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vydání. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.

JEŠUTOVÁ, E. a kol. autorů *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*.

KOLEKTIV AUTORŮ *Dějiny českých médií v datech: Rozhlas – Televize – Mediální právo*. 1. vydání. Praha: Karolinum. 2003. ISBN 80-246-0632-1

KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010 ISBN 978-80-7367-698-8

KOVAŘÍK, V. *Proměny rozhlasové publicistiky I. Od počátků Radiojournalu do mnichovského diktátu (1923 – 1938)*. 3. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 1982.

PACOVSKÝ, J. *Na vlnách rozhlasu 1923 – 1993*, 1. vydání. Praha: Český rozhlas

POKORNÝ, M. *Báječní muži s mikrofonem*. 1. vydání. Praha: Radioservis, 2008. ISBN 978-80-86212-70-8

PERKNER, S., HYVNAR, J. *Řeč dramatu (Umění vnímat umění) Divadlo a rozhlas*. 1. vydání. Praha: Horizont. 1987

STRAKOVÁ, I. *Neviditelné herectví*. 1. vydání. Praha: Panorama 1988

ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění I.* Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc. 1976.

ŠTĚRBOVÁ, A. *Rozhlas a slovesné umění II.* 1. vydání. Olomouc. rektorát Univerzity Palackého v Olomouci. 1991. ISBN 80-7067-022-3

VERNER, P. *Mediální výchova průřezové téma*. 1. vydání. Úvaly: Albra, 2007. ISBN 978-80-7361-042-5.

ŽITNÝ, R. *Protektorátní rozhlasový skeč: Jak zlomit vaz (nejen) králi komiků*. 1. vydání. Praha: BVD. 2010. ISBN 978-80-87090-44-2

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÁ FILHARMONIE *Historie České filharmonie*. [on-line]. © 2013 [cit.2013-02-22] Dostupné z : <http://www.ceskafilharmonie.cz/historie-p5.html>

ČESKÝ ROZHLAS. *Bitva o rozhlas: Rozhlas v květnu 1945*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit.2013-02-11]. Dostupné z http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/bitva/_zprava/rozhlas-v-kvetnu-1945--1054616

ČESKÝ ROZHLAS. *Bitva o rozhlas: Čtyři bitvy o Český rozhlas*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/bitva/_zprava/ctyri-dny-bitvy-o-cesky-rozhlas--705055

ČESKÝ ROZHLAS. *Příběh rozhlasu*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit.2013-02-26]. Dostupné z: <http://www.pribehrozhlasu.cz/odhaleni-89+1/kuriozity-vseho-druhu/2804586>

ČESKÝ ROZHLAS. *Rozhlasová historie*. [on-line]. © 1997 – 2013 [cit.2013-03-05]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/zvukovagalerie/_zprava/porady-pod-mikroskopem--689183

KRUPÍČKA, M. *Historie českého rozhlasu*. [online] © 1997 – 2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z:<http://www.radio.cz/cz/static/historie-radia-praha/historie-cro>

MYŠÁK, P. *Komparativní analýza studijních programů FSpS s vybranými vysokými školami v zahraničí*. [on-line]. Altay, 2012. [cit. 2013-03-15]. Magisterská práce. Masarykova Univerzita Brno. Fakulta sportovních studií. Vedoucí magisterské práce: Martin Sekera. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/213815/fsps_m/Text_prace.pdf

RADIO PRAGUE INTERNET TEAM. *Historie Českého rozhlasu*. . [online] © Copyright 1996-7 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://archiv.radio.cz/doma/radio/historie.html>

ŠMÍD, M. *Stručný slovníček elektronických médií*. [on-line]. 1995 [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://tucnak.fsv.cuni.cz/~smid./doc/SLFIN.rtf>

Seznam použitých časopisových článků

MECHALICKÁ, J. Vlasta Burian Král komiků i jejich mučedník. *Lidové noviny: 101 pohnuté osudy* 2. str. 94-95.

MEVALD-VODIČKOVÁ, J. Tragédie Vlasty Buriana: Dostal právem nálepku kolaboranta?. *History revue*. 2012, č. 5, str. 29-31. ISSN1803-0440

BLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Andrea Rákosníková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: kombinované

Název práce: Historie rozhlasu se zaměřením na uměleckou činnost v rozhlase za
Protektorátu

Rok: 2013

Počet stran: 62

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 18

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 9

Vedoucí práce: Mgr. Ladislav Vonz